

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ВЪШНИТЕ РАБОТИ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ТУРИЗМА

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО
РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА
И ВОДИТЕ

Национална комисия на
Република България за
ЮНЕСКО

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Областна администрация
Бургас

ОБЩИНА
НЕСЕБЪР

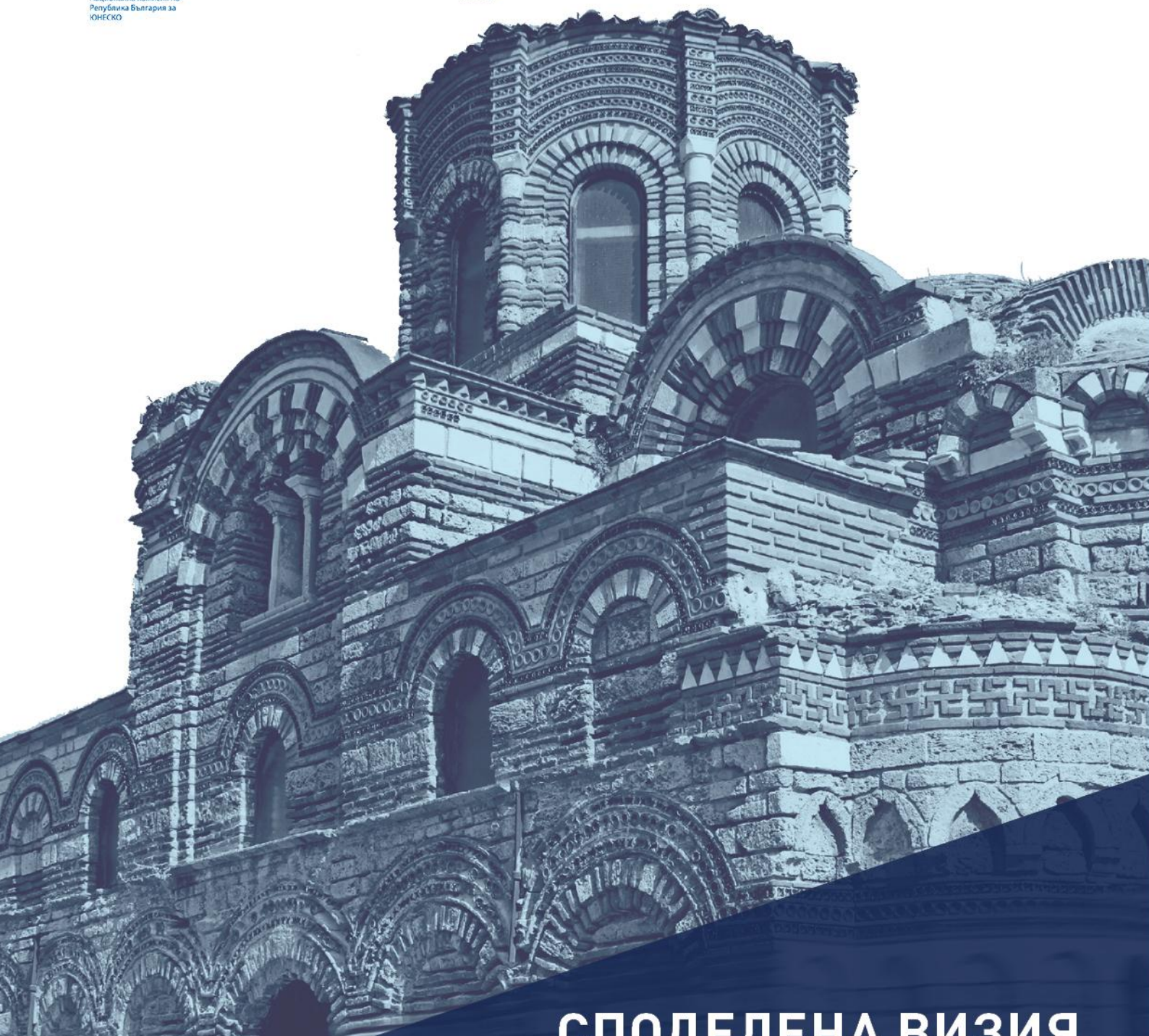
НАЦИОНАЛЕН ИНСТИТУТ
ЗА НЕДВИЖНО
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

CENTRE
FOR UNDERWATER
ARCHAEOLOGY
SOZOPOL, BULGARIA

2026
2045

СПОДЕЛЕНА ВИЗИЯ ЗА СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР

ОПАЗВАНЕ НА ИЗКЛЮЧИТЕЛНАТА
СВЕТОВНА СТОЙНОСТ

Споделена визия за Старинен град Несебър –
Опазване на изключителната световна стойност (2026-2045)

© Министерство на културата, Министерство на външните работи, Министерство на туризма, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Министерство на околната среда и водите, Министерство на транспорта и съобщенията, Национална комисия за ЮНЕСКО – България, БНК на ИКОМОС, Областна администрация Бургас, Община Несебър, Национален археологически институт с музей при БАН, Национален институт за недвижимо културно наследство, Център за подводна археология, Дирекция за национален строителен контрол, 2025

ISBN.....

Снимка на корицата: Фрагмент от църквата „Пантократор”, Старинен град Несебър ©
Владимир Алексеев (2023)

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ОСНОВАНИЕ ЗА ИЗГОТВЯНЕ НА ВИЗИЯТА.....	1
2. ОБХВАТ НА ТЕРИТОРИЯТА – ПРЕДМЕТ НА ВИЗИЯТА.....	1
3. СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР – СВЕТОВНА КУЛТУРНА ЦЕННОСТ.....	3
3.1. Описание на ценността в нейните граници, охранителна зона и в по-широк контекст.....	3
3.1.1. Описание на ценността.....	3
3.1.2. Граници и охранителна зона на световната ценност.....	5
3.1.3. Територии и елементи в по-широкия контекст на ценността.....	8
3.2. Изключителна световна стойност на Старинен град Несебър (Приложение 1).....	10
3.3. Ценности и атрибути.....	11
3.4. Значение като исторически градски пейзаж.....	13
4. СЪСТОЯНИЕ НА ОБЩИТЕ И КОЛЕКТИВНИЯ АТРИБУТИ НА ИСС (Приложение 2).....	17
4.1. Археологическо наследство.....	18
4.1.1. Археологическо наследство на сушата.....	18
4.1.2. Археологическо наследство под вода.....	19
4.2. Църкви от Късната античност, Средновековието и Възраждането.....	19
4.3. Жилищна народна архитектура.....	21
4.4. Историческа градска среда.....	22
5. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА ИНТЕГРИТЕТА И АВТЕНТИЧНОСТТА.....	25
6. ГРАДСКИ ФУНКЦИОНАЛНИ СИСТЕМИ (Приложение 6).....	28
7. КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ И ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА(Приложение 7).....	28
8. СИСТЕМА ЗА ОПАЗВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА СВЕТОВНАТА ЦЕННОСТ (Прилож. 8).....	28
9. SWOT- АНАЛИЗ (Приложение 9).....	29
10. ЗАПЛАХИ ОТ ПРИРОДНИ И АНТРОПОГЕННИ ФАКТОРИ (Приложение 10).....	29
11. СПОДЕЛЕНА ВИЗИЯ ЗА СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР.....	30
11.1. Обосновка на Визията.....	30
11.2. Времева рамка.....	30
11.3. Визия към 2045:.....	30
11.4. Стратегическа рамка.....	30
11.4.1. Връзка между пластовете на ИСС на културното наследство на Старинен град Несебър, визията към 2045 г. и стратегическата рамка.....	32
11.4.2. Глобален приоритет, приоритетни направления, стратегически цели, специфични цели, мерки и дейности.....	34
Глобален приоритет: Устойчиво, съвместимо и справедливо развитие на културното наследство на Старинен град Несебър и съхраняване на неговата ИСС.....	34
Приоритетно направление 1: Укрепване на механизмите за опазване и управление на обекта на световното наследство „Старинен град Несебър“ и включването му във всички стратегически и устройствени планове и програми на местно и национално ниво.....	34
Стратегически цели 1.1.....	34

Специфични цели: 1.2.....	35
Мерки и дейности 1.3.....	35
Приоритетно направление 2. Възстановяване в максимална степен на атрибутите, носещи изключителната световна стойност на Старинен град Несебър, включително на цялостното въздействие на традиционната връзка „историческа градска среда - крайбрежен културен пейзаж“ и нейните компоненти. Обосноваване на устройствени планове и инвестиционни проекти за опазване/обновяване/подобряване.....	40
Стратегически цели 2.1.....	40
Специфични цели 2.2.....	40
Мерки и дейности 2.3.....	41
Приоритетно направление 3: Проучване, опазване и интерпретиране на подводното културно наследство. Изграждане на капацитет.....	43
Стратегически цели 3.1.....	43
Специфични цели 3.2.....	43
Мерки и дейности 3.3.....	44
Приоритетно направление 4: Културното наследство – ресурс за развитие на целогодишен отговорен културен туризъм и на културни и творчески индустрии. Възраждане на устойчив традиционни функции, практики и занаяти. Популяризиране.....	46
Стратегически цели 4.1.....	46
Специфични цели 4.2.....	46
Мерки и дейности 4.3.....	47
Приоритетно направление 5.: Живият исторически град – по-добро място за обитаване, работа, учене и посещение. Устойчиво развитие на градските функционални системи.....	51
Стратегически цели 5.1.....	51
Специфични цели 5.2.....	51
Мерки и дейности 5.3.....	51
11.5. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРИОРИТЕТИТЕ И ЦЕЛИТЕ, ЗАЛОЖЕНИ В СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА ЗА СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР (2026–2045 г.).....	54

1. ОСНОВАНИЕ ЗА ИЗГОТВЯНЕ НА ВИЗИЯТА

В Решения 43 COM 7B.81; 44 COM 7B.154 и 45 COM 7B.179 на Комитета за световно наследство е отразена необходимостта от създаване на **Визия за Старинен град Несебър**, основана на неговата ИСС с цел постигане на устойчиво, съвместимо и справедливо развитие на ценността в обхвата на по-голямата общинска територия, както и разработване на стратегическа програма за нейното изпълнение. Съгласно Насоките за прилагане на Конвенцията за опазване на световното наследство всяка номинирана, съответно вписана в Списъка на световното наследство ценност, трябва да разполага с подходящ план за управление или друга система за управление, която да посочва как ще се опазва нейната Изключителна световна стойност (ИСС)¹.

Изготвянето на визията подпомага разработването на Плана за опазване и управление на Старинен град Несебър, базиращ се на принципите на Препоръката на ЮНЕСКО за историческия градски пейзаж (2011) и Международната харта за културен туризъм на ICOMOS (2022) (*Решение 45 COM 7B.179 на КСВ*). На национално ниво с Наредбата на Министерски съвет за изработване на планове за опазване и управление на недвижимите културни ценности, за прилагане на плана за прогнозен период от 20 години се изисква изработване на дългосрочна визия за културното и социално-икономическото развитие на територията - предмет на ПОУ, включваща и дейностите за опазване, поддържане, използване и представяне на недвижимата културна ценност и нейния исторически, културен и природен контекст.

2. ОБХВАТ НА ТЕРИТОРИЯТА – ПРЕДМЕТ НА ВИЗИЯТА

Териториалният обхват – предмет на плана за опазване и управление съгласно Закона за културното наследство (чл. 79 и чл.81) се определя от границите и площта на недвижимата културна ценност и на охранителната ѝ зона като охранителната зона обхваща непосредствената територия около ценността, важни визуални перспективи и други територии или елементи с поддържащо значение за нейната културна и историческа значимост и за нейното опазване. Регламентирана е също възможността в плана за опазване и управление „да се включат и територии без статут на охранителна зона, но във връзка със защитената територия за опазване на недвижимото културно наследство”. Тези законови постановки съответстват на препоръките на ИКОМОС за разглеждане на световната културна ценност в нейния непосредствен и по-широк контекст, включително като историческо наслояване на културни и природни ценности.

Като световно наследство Старинен град Несебър не е изолиран в рамките на своята защитена територия и акватория, а си взаимодейства активно с по-широкия контекст на културното и природното наследство на общината и региона, предвид съществуващите дадености.

¹ *Оперативни насоки за прилагане на Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство (1972) на ЮНЕСКО, параграф 108 и 109*

Като дорийска колония градът просперира и основава и свои колонии, една от които е малкият град Навлохос (днес гр. Обзор), който е изпълнявал ролята на транзитно пристанище за търговията на Месамбрия.

Значението на Несебър през Средновековието като митрополитски център е довело до изграждането в близост до него на редица манастири, останки от които могат да бъдат видяни и днес.

Богатото на недвижими културни ценности наследство на община Несебър е представено освен от 121 обекта на полуострова и под вода, разположени в границите на Старинен град Несебър, така и от Некропола на Месамбрия-Месемврия в охранителната зона на ценността, както и от 37-те недвижими културни ценности, разпределени на територията на общината, както следва: 2 обекта в с. Баня, 4 в с. Гюльовца, 7 в с. Емона, 9 в гр. Обзор, 8 в с. Оризаре, 3 в с. Приселци, 2 в с. Равда и 2 обекта в гр. Свети Влас. В акваторията на някои от тези населени места са разкрити артефакти от древността (останки от керамични съдове в залива на Равда, датирани през късната бронзова епоха). На 19 км. от Несебър е град Поморие, общински център, също с много богато културно наследство - над 30 надгробни и селищни могили, забележителната Антична куполна гробница – мавзолей, останки от античния и средновековен град „Улпия Анхиало” и т.н. Несебър лежи на един от най-старите пътища в Европа – Виа Понтика. Обвързването на обекти на културното наследство в тематични маршрути би допринесло за засилване на интереса и познанието за културните и природните ценности на общинско, регионално и национално ниво.

За богатия икономически, културен и духовен живот на историческото селище и региона през вековете свидетелстват и съхраняваните и експонирани в музейна среда движими културни ценности (музей „Старинен Несебър” и Археологически музей в Обзор – в заключителна фаза на изграждане). Нематериалното културно наследство в настоящето се представя от съхранени местни традиции, празници, религиозни шествия и обичаи, както и от основния традиционен поминък - риболовът и свързаната с него местна кухня, но редица характерни занаяти и производства или съществуват в много ограничен обхват или са изчезнали. *(Приложения 4 и 5)*

Със своето разположение и морския си пейзаж, история, археологически структури на суша и под вода, изключителна религиозна архитектура и жилищни образци от периода на Българското възраждане, Старинен град Несебър определено е едно от най-обаятелните исторически селища в България. Неговото световно наследство укрепва културната идентичност, самосъзнание и многообразие, стимулира икономиката и туризма на Община Несебър. Непосредствената близост на Несебър с големи морски курорти води до засилване на интереса към културните и природните ценности, но и до увеличаване на туристическия поток, най-вече през летния сезон.

Всичко това налага в Плана за опазване и управление на световната ценност да се вземат предвид взаимните влияния и въздействия с оглед съхраняване на нейната ИСС за настоящето и за бъдещите поколения.

3. СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР – СВЕТОВНА КУЛТУРНА ЦЕННОСТ

3.1. Описание на ценността в нейните граници, охранителна зона и в по-широк контекст

3.1.1. Описание на ценността

Старинен град Несебър се намира в Югоизточна България, на западния бряг на Черно море и е част от град Несебър - общински център в област Бургас. Разположението му е на скалист полуостров, достъпът до който се осъществява чрез дълъг тесен провлак и природните дадености са предпоставка за развитие на поселение на това място от дълбока древност. За формиране на облика на Старинен град Несебър и неговото богато културно наследство допринасят културите и традициите на населението, обитавало тези земи през различните исторически периоди.

Селището възниква през къснобронзовата или ранната желязна епоха. В началото на VI в. пр. Хр. на полуострова се установява дорийска колония с население от траки и гърци. Оттогава започва бързото развитие на античното селище, придобило своя структура и управление (съвет, избран от народно събрание). Градът се разпростира на почти двойно по-голяма територия от тази на днешния полуостров поради потъване в морето на голяма част от него вследствие на покачване на относителното морско ниво, ерозия и абразия. В акваторията на полуострова са открити голям брой котви, керамика и други артефакти, доказващи активно мореплаване и пристанищни дейности от основаването на най-древното селище до днес. „През втората половина на II хил. Пр. Хр. по археологически път са установени две пристанищни акватории при Несебърския полуостров”². Пристанището с Морска гара (60-те години на XX век) е носител на тази традиционна функция, (Приложение 3)

През класическата и елинистическата епоха настъпва разцвет на града, продължил до началото на римското владичество през I в. пр. Хр. На полуострова и в неговата акватория са съхранени части от укрепителната система на града, по която в годините са провеждани консервационни и реставрационни работи.

От Античността са разкрити храм на Зевс, архаичен храм, жилищни сгради, късноантична водоснабдителна система, ранновизантийски терми, останки от базилики, като най-добре съхранени са „Св. Богородица Елеуса” и Старата митрополия (Св. София), реконструирана през IX–XIII в.

При подводните археологически проучвания през 1960 – 1984 г. с ръководител Л. Огненова, и от ЦПА от 2017 г. насам, са открити и документирани останки от крепостни стени (с кули, бастиони, стълбища и порти), вълноломи, архитектурни детайли и артефакти, основно от античността. Крепостните стени са датирани в късната класическа и елинистическата епоха (V – IV в. пр. Хр.) и в ранновизантийската епоха (V-VI в. сл. Хр.).

След преместване на столицата на империята от Рим в Константинопол (330 г.), Несебър отново е един от важните центрове по западния бряг на Черно море. През Средновековието е в граничната зона между българската държава и византийската империя и неколккратно преминава от едната или другата страна на границата.

² Списание „Археология”, кн.1/ 1989 г., стр. 6-15; Калин Порожанов, „Датировка на каменните котви с отвори от Българското Черноморие – постижения и проблеми”

Градът е важен търговски и културен център по време на Второто българско царство и достига върхов разцвет през XIII–XIV в. Известни са и два манастира, развили се в рамките на крепостните стени - "Христос Акрополит" и "Св. Богородица "Елеуса". В околностите на града активна духовна дейност развиват редица манастири - центрове на исихазма в България. От средновековния период са добре запазените църкви – шедьоври на архитектурата от XIII–XIV век.

От 1453 г. до 1878 г. Несебър (Мисиври) е част от Османската империя като съхранява значението си като търговско средище, както и като стратегическа крепост с естествено защитено местоположение. Градът запазва своите храмове, като се строят и някои нови: „Св. Спас“ (1609 г.), „Св. Георги Малки/Нови“ (XVI-XVII в.), „Св. Георги Големи/Победоносец“, върху стара църква (1704 г.), параклисът „Св. Елефтерий“ (XVI-XVII в.), част от които са разрушени през годините. Тези църкви са по-малки, но с майсторски стенописи в интериора. От османския период са достигнали до нас представители на народната жилищна архитектура, църквата „Св. Спас“ със съхранени стенописи и графити на кораби, баня, чешма, калдъръмена улична настилка.

През периода на Българското възраждане са построени най-добрите образци на несебърската къща, част от които запазени до наши дни. През 1878 г. градът влиза в границите на възстановената българска държава. След 1878 г. е построено първото народно училище (1893) и е завършена и осветена църква „Успение Богородично“ (1894).

През 50-те години на XX век се строят по-мощабни сгради, предимно с обществени функции: читалище (1953), сграда на рибарското дружество и рибна база (1957). През 60-70-те години на XX век възникват сгради с обществени функции, строени в духа на народната архитектура, но в несъответстващ на традиционното застрояване на полуострова мащаб и архитектурен образ (битовият комбинат, младежкият дом, търговският център), както и сгради, представители на модернизма (морската гара) и на постмодернизма (археологическият музей, поща, хотел).

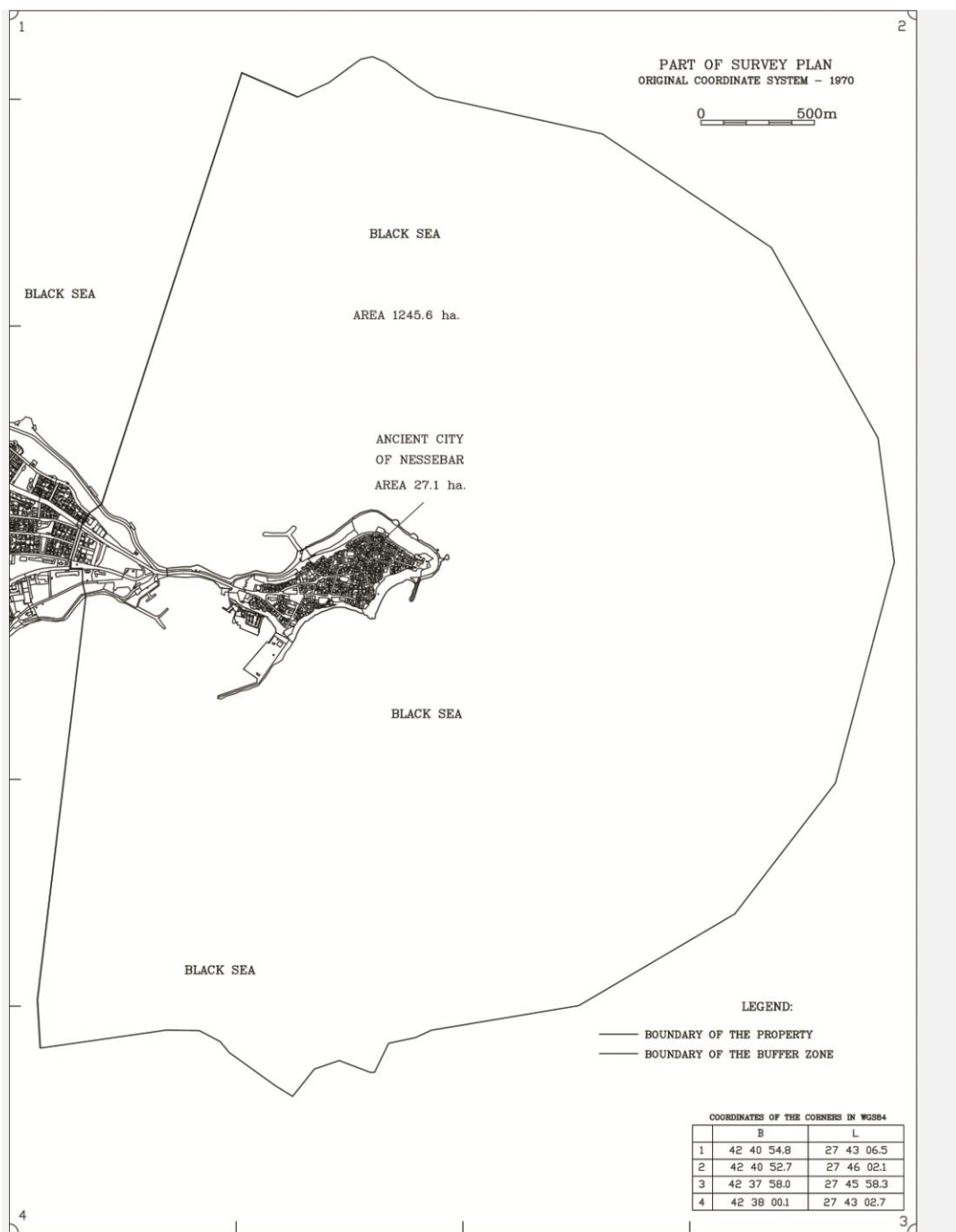
Културното наследство на Старинния град Несебър и община Несебър се допълва от природните дадености на региона, което прави общината привлекателно място за живеене и за развитие на различни форми на устойчив целогодишен туризъм.

Архивна панорамна снимка: Старинен град Несебър; Източник: Архив на НИИКН

3.1.2. Граници и охранителна зона на световната ценност:

Границите и площите на Старинен град Несебър като световна ценност и на неговата охранителна зона са приети с решение 32 COM 8D на Комитета за световно наследство през 2008 г. в рамките на Ретроспективния опис, чиято цел е идентифицирането и събирането на базови данни, които преди не са били събирани по систематичен начин. Съгласно това решение на Комитета границите на Старинен град Несебър обхващат цялата полуостровна част с провлака, включително възстановените територии по северното крайбрежие, с изключение на новопридобитите територии в югозападната част на полуострова. Охранителната зона обхваща новопридобитите територии в югозападната част на полуострова, двукилометровата водна ивица около него и част от района на „новия град“ на континента, където е и некрополът на Месамбрия-Месемврия.

Карта на границите на световната културна ценност Старинен град Несебър и охранителната ѝ зона (2008 г.); Източник: НДАФ на НИИКН

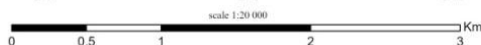

**World Heritage Property
Ancient City of Nessebar**

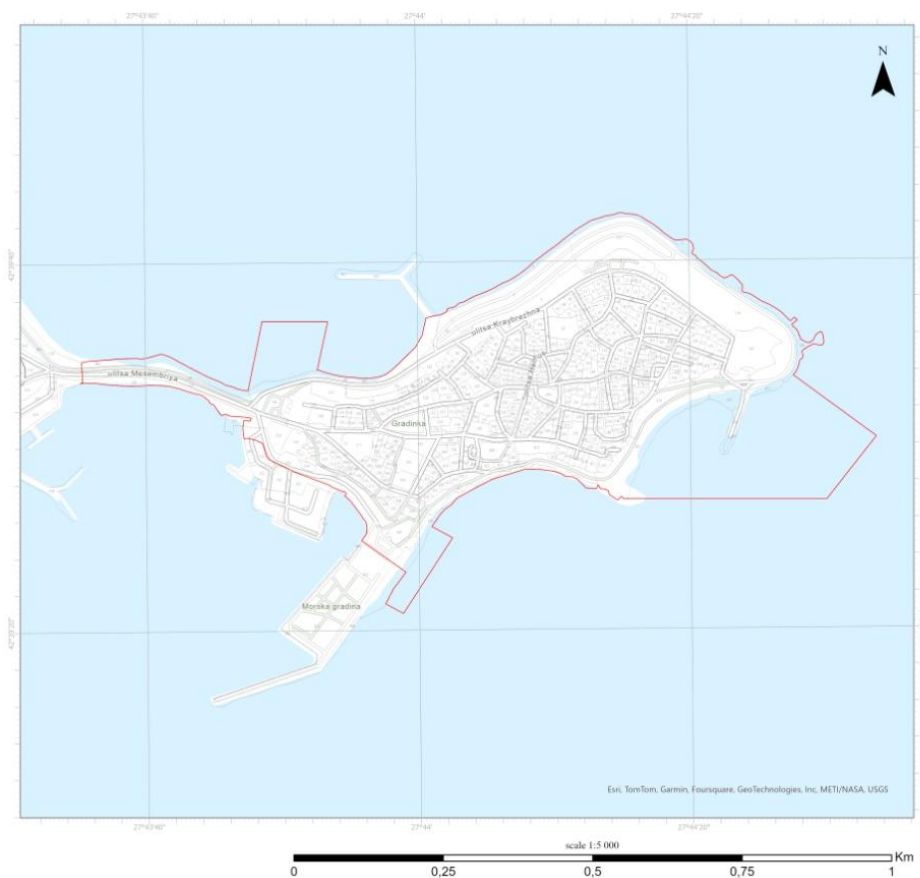
Burgas Province

N42 39 32.8 E27 44 9.7
Projected Coordinate System:
WGS 1984 UTM Zone 35N

- Boundary of the Property (34.71 ha)
- Buffer zone of the property (1237.99 ha)

Карта на границите на световната ценност Старинен град Несебър и на охранителната ѝ зона; Източник: Национален институт за недвижимо културно наследство (2023)

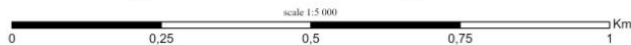

**World Heritage Property
Ancient City of Nessebar**

Burgas Province

N42 39 32.8 E27 44 9.7
Projected Coordinate System:
WGS 1984 UTM Zone 35N

- Boundary of the Property (34.71 ha)

*Карта на границите на световната ценност Старинен град Несебър
Източник: Национален институт за недвижимо културно наследство (2023)*

Със Заповед РД9Р-2 от 23.11.2023 г. на министъра на културата са актуализирани режимите за опазване, класификацията и наименованието на обекта: Старинен град Несебър – археологическа, архитектурно-строителна и урбанистична групова недвижима културна ценност – археологически резерват и историческо селище, с категория „световно значение” и „национално значение”.

Юридическата защита на ценността обхваща обекта в неговите граници и в границите на охранителната му зона.

3.1.3. Територии и елементи в по-широкия контекст на ценността:

Съгласно параграф 112 от Насоките за прилагане на Конвенцията за световно наследство, интегрираният подход за планиране и управление е от съществено значение за направляване на развитието на ценностите и гарантиране, че всички аспекти на неговата ИСС се поддържат. Този подход се прилага извън границите на ценността и включва охранителните зони, както и по-широкия контекст на ценностите.

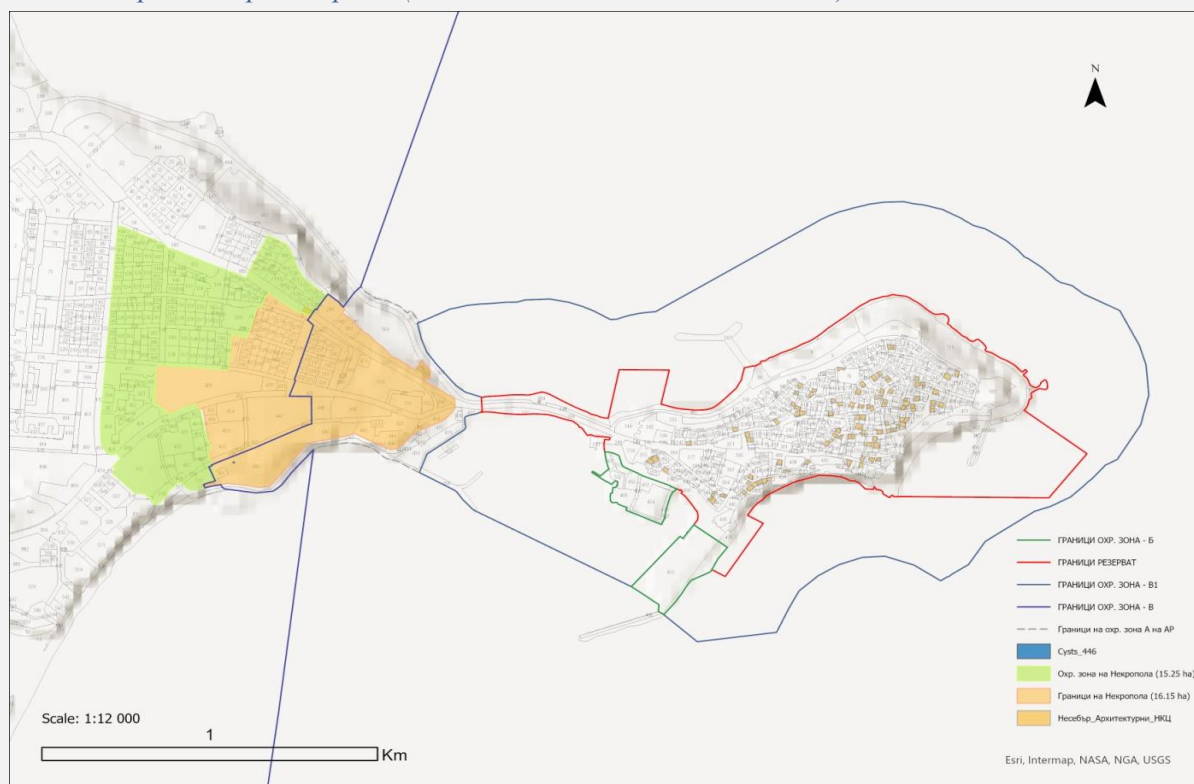
Според Закона за културното наследство (чл.79, ал.6) охранителните зони на недвижимите културни ценности също са защитени територии, които обхващат „непосредствената територия около ценността, важни визуални перспективи и други територии или елементи с поддържащо значение за нейната културна и историческа значимост и за нейното опазване”. За тях също задължително се изготвят предписания за опазване, което изискване е реализирано по отношение на Старинен град Несебър.

При разработване на ПОУ на недвижима културна ценност, в обхвата на плана задължително се включва и охранителната ѝ зона. В този смисъл по подразбиране се изпълнява изискването от Насоките за надхвърляне на границите на обектите на световното наследство и включване на техните охранителни зони.

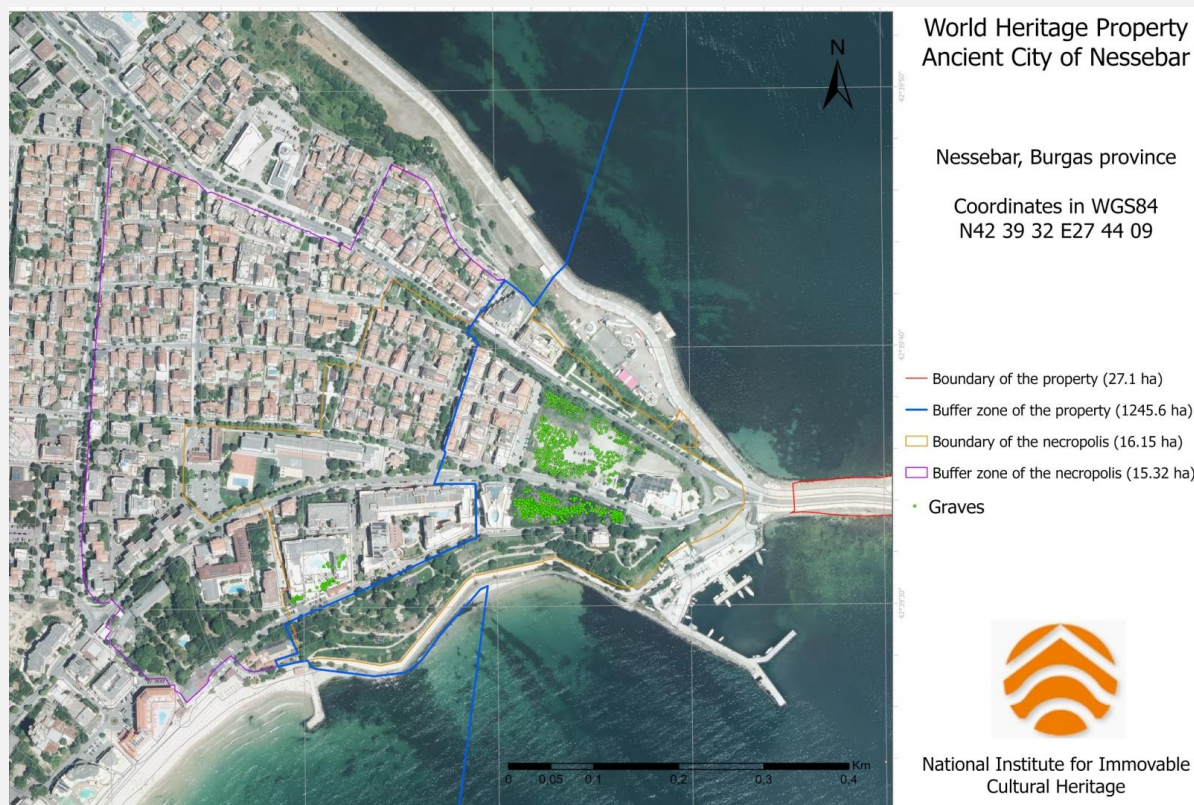
В охранителната зона на материка (в по-широкия обхват на ценността) попада част от **Некропола на Месамбрия-Месемврия (V в. пр. Хр. - XV в.)**. Разположен на обширна територия, Некрополът представлява важен компонент на културното наследство на Несебър. Със Заповед № РД9Р-16 от 20.08.2024 г. на министъра на културата на „Некропол на Месамбрия-Месемврия” е предоставен статут на единична недвижима археологическа културна ценност с категория „национално значение” и са определени териториален обхват и предписания за опазване. С неговото разкриване територията на материка изявява нови страни на своята историческа и културна значимост, засилва въздействието на ИСС на световната ценност и подкрепя смисловата и визуалната връзка с континента.

От значение е и въздействието на разположения на 3.5 км от Несебър постоянно разрастващ се най-голям морски курортен комплекс по Българското Черноморие **„Слънчев бряг”**, което води до затруднения в управлението на засиления туристически поток през летния сезон в Старинен град Несебър и чието застрояване по крайбрежието е във визуален контакт със световната ценност.

„Некрополът функционално е неразделна и съществена част от атрибута „осезаеми следи от многобройни цивилизации“, който придава ИСС на обекта и допринася за определянето на Несебър като древен град” (от доклад на мисията от 2023 г.)

Карта: Граници и охранителна зона на Старинен град Несебър и граници на Некропола на Месамбрия - Месемврия и на неговата охранителна зона; Източник: НДАФ на НИИКН (2024)

Граници на Некропола на Месамбрия-Месемврия и на неговата охранителна зона; Източник: НДАФ на НИИКН

Археологически разкопки на територията на Некропола на Месамбрия-Месемврия(2010 г.);
Източник: НДАФ на НИИКН и музей „Старинен Несебър”

В териториална близост и функционална връзка със Старинен град Несебър се намират защитени територии, обявени по реда на Закона за защитените територии (ЗЗТ) от категорията „природна забележителност“, както следва: Природна забележителност „Пясъчни дюни – 5 бр.“ и Природна забележителност „Пясъчни дюни – местност Бабата – Слънчев бряг“, а във визуална връзка със световната ценност е Природната забележителност „Нос Емине”.

Акваторията около Несебърския полуостров с прилежащата ивица от крайбрежието му са включени в Общоевропейската мрежа от защитени зони „НАТУРА 2000” като част от Защитена зона „Емине“ BG0002043 по Директива за опазване на дивите птици и Защитена зона „Ахелой – Равда – Несебър“ BG0000574 по Директива за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.

Защитените територии и зони от Natura 2000, обявени по реда на екологичното законодателство, на територията на община Несебър и в прилежащата акватория, си взаимодействат с културното наследство и допълват неговите стойностни характеристики.

Когато в границите на недвижимата културна ценност, за която се изготвя план за опазване и управление, попадат защитени територии по Закона за защитените територии и защитени зони по Закона за биологичното разнообразие, плановете, преди тяхното одобряване, се съгласуват с министъра на околната среда и водите (ЗКН, чл 82, ал. 4). Към плановете за опазване и управление се прилагат и режимите на природните защитени територии и защитени зони, когато недвижимите културни ценности попадат в техните граници. С тези процедури се осигурява взаимодействието и координацията в дейностите по опазване на природното и културното наследство.

3.2. ИЗКЛЮЧИТЕЛНА СВЕТОВНА СТОЙНОСТ НА СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР

Определена с Ретроспективната декларация, приета с Решение **34 СОМ 7В.81** на Комитета за световно наследство (Бразилия, 2010 г.), представена в **Приложение 1**

3.3. ЦЕННОСТИ И АТРИБУТИ

В съответствие с предписанията на ИКОМОС от 29.11.2024 г. са задълбочени идентификацията и анализа на ценностите и атрибутите, изразяващи ИСС на Страниния град.

Възприети са препоръките на ИКОМОС за формулиране на специфични пластове на ИСС на културното наследство на града, които показват свързаността на атрибутите и дават възможност да се изяви цялостната ценност.

С цел по-голяма аналитична яснота и управленска приложимост атрибутите са организирани в кохерентна йерархична система, включваща „общи“, „колективни“, „специфични“ и „обобщени качествени“ атрибути. Заедно тези категории осигуряват ясна рамка за идентифициране, анализиране, картографиране и управление на атрибутите, които изразяват Изключителната световна стойност на „Старинен град Несебър“.

- **Общи атрибути:** В контекста на „Старинен град Несебър“ към общите атрибути се отнасят археологическото наследство (вкл. подвода), както и църквите от Късната античност, Средновековието и Възраждането. Тези групи културни ценности се характеризират с ясно дефинирани индивидуални характеристики и със специфичен, доказуем принос към ИСС на обекта като цяло.
- **Колективни атрибути:** Колективните атрибути намират своето проявление на ансамблово и градско ниво и са неразривно свързани с възприемането на Старинния град като хармоничен и хомогенен исторически градски ансамбъл. Те се използват като основа за картографиране и управление на по-широки пространствени единици и зони.
- **Специфичните атрибути** конкретизират и материализират общите и колективните атрибути на Изключителната световна стойност. Те представляват реалните физически носители на ИСС и включват единични недвижими културни ценности (ЕНКЦ), вписани в декларацията за Изключителната световна стойност (ДИСС), номинационното досие, публичния регистър (ПР) регистър на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН).

Специфичните атрибути имат доказуема връзка с ИСС и могат да бъдат ясно локализиращи, документирани и проследявани във времето.

В контекста на „Старинен град Несебър“ специфичните атрибути включват, но не се изчерпват с:

- отделни участъци от крепостните стени и подводните фортификационни структури;
- конкретни археологически останки от различни исторически периоди;
- църквите и техни архитектурни и художествени елементи;
- възрожденските къщи, както и характерни конструктивни и пространствени решения (каменни приземия, дървени еркери, покривни конструкции);
- елементи на историческата улична мрежа и публичните пространства.

Тези атрибути са основа за детайлна документация и анализ (включително GIS-базирани системи) и служат за оценка на автентичността и интегритета, мониторинг на състоянието на опазване, формулиране на консервационни мерки и анализ на въздействията при планирани интервенции.

- **Обобщени качествени атрибути** отразяват нематериални и синтетични характеристики, които определят цялостното въздействие и разпознаваемост на обекта като носител на Изключителна световна стойност.

Към тази категория се отнасят качества като:

- ✓ високото качество на историческата градска среда;
- ✓ хармоничната и хомогенна градска тъкан;
- ✓ ясно разпознаваемият архитектурен облик;
- ✓ специфичната историческа атмосфера на Старинния град;
- ✓ характерът на Несебър като жив и развиващ се исторически градски организъм.

Тези атрибути функционират като интегративен аналитичен инструмент, осигуряващ връзка между материалните носители на ИСС и тяхното възприемане и управление в съвременния градски контекст.

- 1^{ви} пласт на ИСС: „Хилядолетна история - многопластова градска тъкан”;
- 2^{ри} пласт на ИСС: „Забележителен духовен център на християнството”;
- 3^{ти} пласт на ИСС: „Градски и архитектурен ансамбъл, демонстриращ върховно майсторство в българския възрожденски стил“.

Изследването на атрибутите е подробно представено в част „Ценности и атрибути“, неразделна част от настоящия документ.

3.4. ЗНАЧЕНИЕ КАТО ИСТОРИЧЕСКИ ГРАДСКИ ПЕЙЗАЖ

Панорамна снимка на Старинен град Несебър, Източник: Община Несебър

В т. 8в от Решение 45 СОМ 7В.179 на Комитета за световно наследство се изисква разработването на ПОУ на световната ценност „да се гради върху принципите на Препоръката на ЮНЕСКО за историческия градски пейзаж...”³. Според възприетия *подход на историческия градски пейзаж* наследството (културно и природно) на световната ценност се разглежда и оценява в по-широкия му контекст.

Преди повече от 150 години Феликс Каниц е направил следното описание на Несебърския полуостров, отговарящо в голяма степен на съвременните представи за исторически градски пейзаж: „Достатъчно е човек да се отдалечи и да обхване всичко с поглед, за да се слее градът и скалата, архитектурата и природата, морето и далечните вериги на планините в неразривно, съществуващо през вековете единство. Това е хармонията на елементите, изградена от природните красоти и здравето чувство на обикновени, обичащи природата хора”.⁴

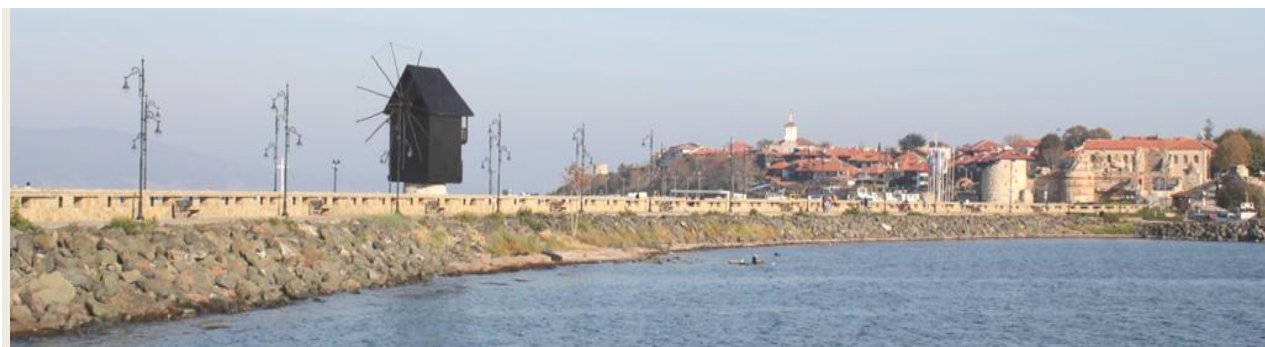
Старинен град Несебър обединява всички характеристики на Историческия градски пейзаж. Местоположението, уникалните природни дадености на Несебърския полуостров, градската историческа и съвременна социокултурна среда и нейният непосредствен и по-широк контекст, културното многообразие и многопластовото културно наследство на територията и в акваторията на световната ценност, дават основание тя да бъде разглеждана като исторически градски пейзаж, независимо че към 1983 г. не е била обект на подобна оценка поради по-късното утвърждаване на това понятие. Старинен град Несебър е носител на ключови елементи на историческия градски пейзаж като „*историческото наслявяване на културни и природни ценности*” (Препоръки на ЮНЕСКО). Съгласно критериите, по които

³ *Определение от Препоръките: „Историческият градски пейзаж е урбанистична територия, разбрана като резултат от историческо наслявяване на културни и природни ценности и атрибути, надхвърлящи понятията „исторически център“ или „ансамбъл“, за да включи по-широкия градски контекст и неговата географска среда. Този по-широк контекст включва по-специално топографията, геоморфологията, хидрологията и природните характеристики на мястото; неговата застроена среда, както историческа, така и съвременна; неговите инфраструктури над и под земята, неговите открити пространства и градини; неговите модели на земеползване и пространствена организация; възприетията и визуалните взаимоотношения, както и всички други елементи на градската структура. То включва също така социални и културни практики и ценности, икономически процеси и нематериалните измерения на наследството, свързани с многообразието и идентичността.“*

⁴ *Felix Philipp Emanuel Kanitz (1829-1904) - австро-унгарски изследовател на българските земи - археолог, етнограф, географ, журналист и художник*

е вписан в Списъка на световното наследство, той е *„изключително свидетелство за многопластово културно и историческо наследство... място, където многобройни цивилизации са оставили своите осезаеми следи”* (Критерий iii), *„уникален крайбрежен релеф”* и *„изключителна природна конфигурация на скалистия полуостров, свързан с континента с тесен дълъг провлак”* (Критерий iv).

На територията и в акваторията на Старинен град Несебър, като жив градски организъм, оставят своите следи както миналите, така и настоящите поколения. Обектът на световното наследство като исторически градски пейзаж е резултат от взаимодействието между вековна човешка дейност и природа и се разкрива в синтеза между: археологическите структури на сушата и в акваторията, храмовете от Средновековието, образците на Несебърската къща от Българското възраждане, съхранените в своя континуитет очертания на кварталите, основните улични направления и площадните пространства, формирани най-вече около средновековните църкви *„най-ценната и осезаема част от наследството на Несебър”* (мисия за реактивен мониторинг 2018), уникалният крайбрежен релеф. Оценява се и значението на провлака с неговия акцент – мелницата, за общата структура на пейзажа и осъществяващ връзката *„континент - полуостров – море”*.

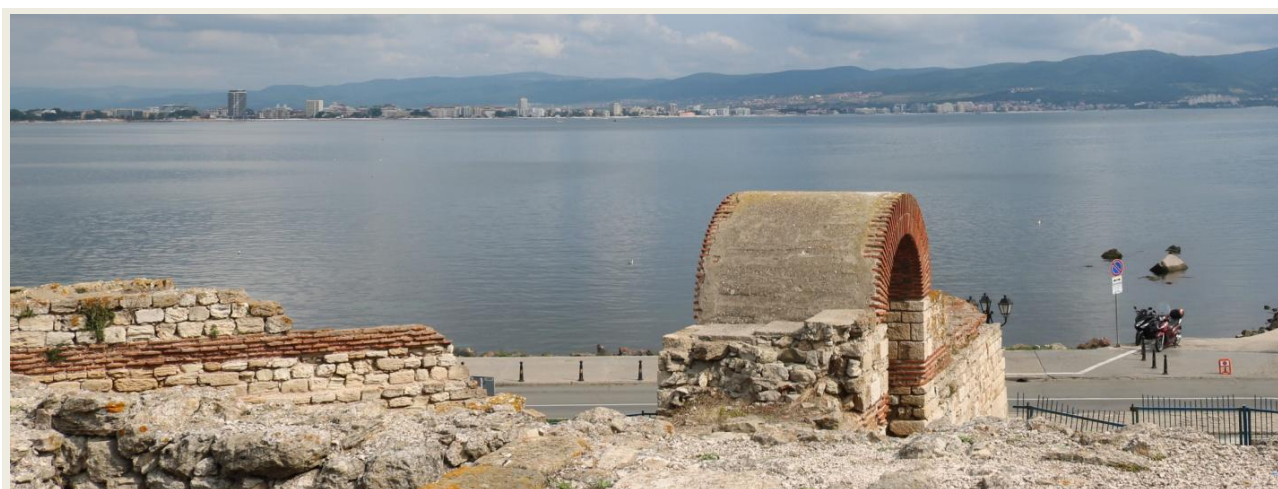
Панорама с провлака и мелницата; Източник: Архив на НИИКН

Традиционните градски функции и нематериалното културно наследство също се разглеждат като елемент на историческия градски пейзаж, свързан с историческо развитие на града и неговото местоположение, бита на населението през различните епохи (жилищни, пристанищни, занаятчийско-търговски), местни занаяти (корабоплаване, риболов, местна кулинария) с всички произтичащи от това материални характеристики (лодки, пристанища, рибарско пристанище, графити на кораби в средновековните църкви, заведения за хранене), музейни функции, представящи движимото културно наследство на града; традиционни и съвременни произведения на изкуството, обслужващи и туристически функции; градски празници, обреди и обичаи.

При вписването в Списъка на световното наследство Старинен град Несебър е определен като *„забележителен духовен център на християнството в продължение на хиляди години”*. В наши дни реставрираните средновековни църкви не са действащи религиозни храмове, но приемствеността може да бъде видяна в техните съвременни културни функции (изложби на икони, на реставрирани фрагменти от стенописи от изчезнали вече църкви - *„Спасени стенописи от несебърски църкви”*, концерти, семинари, представяне на научни исторически изследвания и др.) и при ползване на пространствата около тях (Международен хоров фестивал за музика сакра *„Богородице Дево, радуйся!”* - при Старата митрополия).

Специфична изява на идентичността на историческия градски пейзаж на Старинен град Несебър е морфологията на крайбрежните пространства на полуострова и континента и контакта им с основния компонент на пейзажа – морето.

От основно значение е активната взаимовръзка на живата историческа градска среда във всички нейни аспекти с непосредствената и по-отдалечената природна и културна среда. В този по-широк контекст се включват: охранителната зона на световната ценност на полуострова и на материка, където е разположен Некрополът на Месамбрия-Месемврия, „съществена част от атрибута „осезаеми следи от многобройни цивилизации” (мисия от 2023 г.) част от акваторията, наситена с археологически останки от селищни структури от минали епохи; природните дадености, включително Несебърския залив и крайбрежието му, както и визуалните връзки със защитени територии, като природната забележителност „Нос Емине”. Съчетанието между наследство и природа правят общината привлекателно място за живот и за развитие на устойчив целогодишен туризъм.

Поглед към комплекс „Слънчев бряг” и Несебърския залив, 2018 г.; Източник: Архив НИИКН

Поглед към Несебърския залив, 2018 г.; Източник: Архив НИИКН

Взаимозависимостите между световната културна ценност и нейната по-широка културна, природна и географска среда не са еднозначни и изискват обективна оценка с цел определяне на мерки за защита на атрибутите на ИСС там, където въздействията върху тях са неблагоприятни и влияят негативно върху качествата на историческия градски пейзаж:

- Природните дадености на района оказват положително въздействие върху Старинен град Несебър и историческия градски пейзаж. Същевременно свлачищните процеси на бреговете и укрепителните мероприятия водят до промяна на крайбрежния пейзаж и влошаване на характеристиките на охранителната зона, както и по крайбрежието на материка. Подпорните стени на скатовете в почти всички случаи са с неестетичен изглед, а на места са и „надстроени” предимно със заведения за хранене, което прекъсва и визуалния контакт с морето;
- Некрополът на Месамбрия-Месемврия засилва въздействието на ИСС на обекта на световното наследство, а крайбрежното озеленяване на материка създава пейзажна рамка, но същевременно изградените върху част от територията му съвременни сгради влошават визуалния контакт със Старинен град Несебър;
- Разкритите археологически структури на полуострова като носители на „историческото наслояване” и част от историческия градски пейзаж, предизвикват интерес у посетителите, но липсата на поддържаща консервация и наличието в някои случаи на реализирани съвременни сгради в близост до тях, нарушават тяхното добро експониране и възприемане (хотел в близост до Ранновизантийските терми, жилищна сграда до „Св. Богородица Елеуса”).
- Рамката на съхранените площадни пространства на места е компрометирана от сгради, надвишаващи традиционното двуетажно застрояване, а при запазените традиционни улични направления се констатира пренасищане с търговски функции.
- Провлакът е запазил своята положителна роля за осъществяване на важната за пейзажа връзка „континент - полуостров – море”. Съхранен е и композиционният му акцент – реставрираната наскоро мелница, но с реализираното на неговото разширяване и укрепителни мероприятия вече не отговаря на описанието „*тесен и почти невидим отдалеч провак*” (Номинационно досие 1982 г.)
- Близостта с комплекса „Слънчев бряг” допринася за популяризиране на световната ценност и нейното културно наследство, осигурява трудова заетост на голяма част от местното население, но същевременно води до затруднения в управлението на засиления туристически поток през летния сезон и до сезонност на услугите, свързани с туризма.

Подходът към Историческия градски пейзаж изисква приоритизиране на политиките за опазване, развитие и интегриране на урбанистичното наследство в устройственото планиране на всички нива, както и партньорство между всички заинтересовани страни. Прилагането му допринася за по-добро разбиране на значението на многобройните слоеве на градската тъкан, историческа и съвременна, геоморфологията на крайбрежния и морския пейзаж, изключителните топографски характеристики на полуострова със стръмни скатове, формирани от морската абразия, въздействието на градския силует откъм морето; защитени зони в акваторията и природни забележителности по крайбрежието на залива; важната функционална роля на охранителната зона „*за осигуряване на допълнителна защита на ценността*” (§104 от Насоките). Предоставя се възможност за вписване на градското наследство на Старинен град Несебър и неговия контекст в по-широките цели на програмите за устойчиво развитие на всички нива и постигане на ефективното му управление с цел повишаване на качеството на живот на местното население.

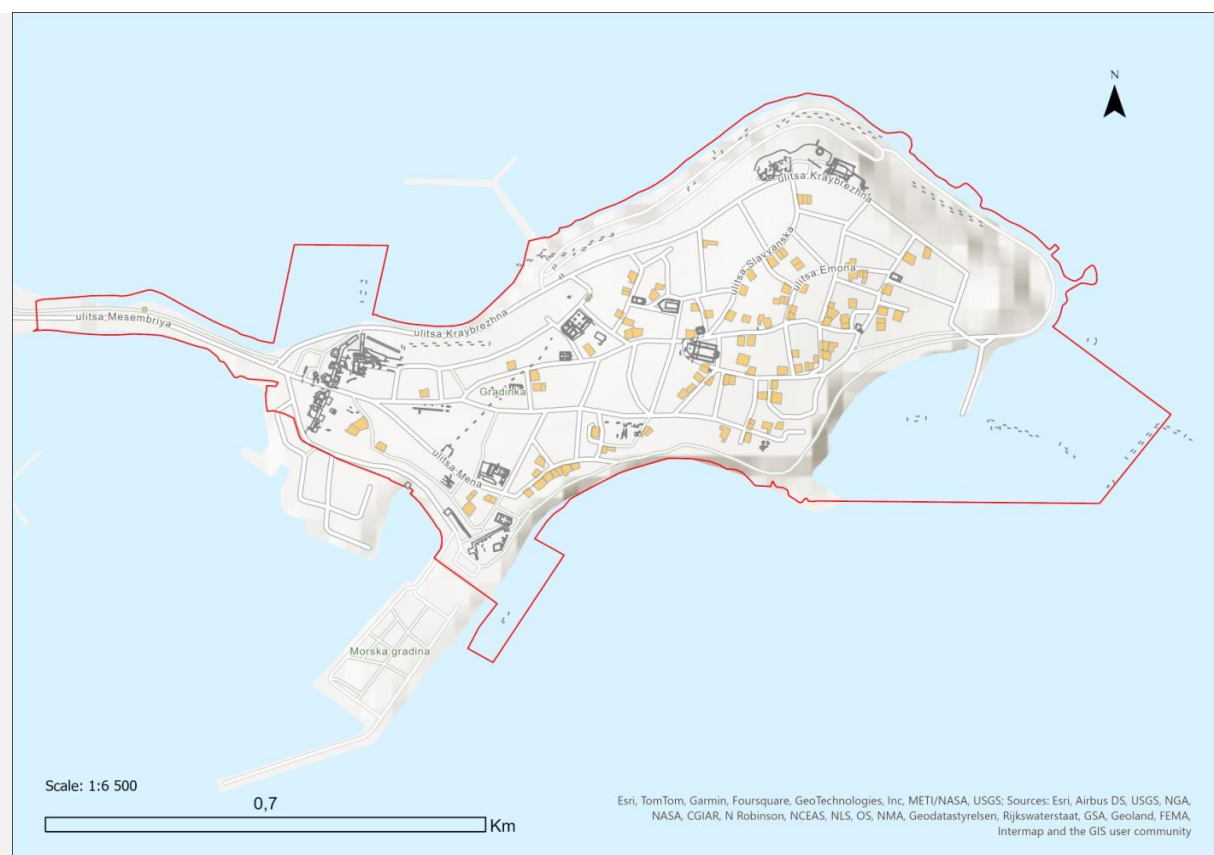
Подходът към Историческия градски пейзаж, съвместно с метода на интегрираната консервация, са взети предвид при определяне на глобалния приоритет на Визията за устойчиво, съвместимо и справедливо развитие на културното наследство на Старинен град Несебър и съхраняване на неговата ИСС, както и при определяне на петте приоритетни направления, стратегическите и специфичните цели и дейностите за тяхното постигане, които намират своето приложение в плана за опазване и управление на световната ценност.

4. СЪСТОЯНИЕ НА АТРИБУТИТЕ НА ИСС

Старинен град Несебър продължава да бъде „изключително свидетелство за многопластово културно и историческо наследство” (критерий iii) с богатото си археологическо наследство на суша и под вода, религиозна архитектура от Средновековието и народна жилищна архитектура от периода на Българското възрождение.

Подробна информация за консервационния статус на атрибутите, носещи ИСС на обекта на световното наследство, съдържаща констатации, анализи, оценки и необходими дейности, е представена в [Приложение 2](#).

Оценката се извършва въз основа на резултатите от проведените мониторинги от НИИИИИ с участието на външни експерти. Състоянието на Старинен град Несебър е проследявано и от провежданите мисии за реактивен мониторинг и консултативни мисии. През 2024 г., като част от Териториалната програма за Старинен град Несебър, е изготвена цялостна геореферирани база данни (ГИС). С това стартира и процедурата по актуализация на статута на единичните недвижими културни ценности.

В границите на Старинен град Несебър: археологически обекти на сушата и под вода; средновековни църкви; сгради на народната архитектура; Източник: НИИИИИ (2024 г.)

Изработени са схеми на: местоположение, граници на световната ценност и на охранителната ѝ зона, опорен план с недвижимите културни ценности, градската среда, периодизация и развитие на урбанистичната структура, оценка на състоянието и автентичността на атрибутите на ИСС, собственост, функции, етажност, нехарактерни елементи, като за всяка схема са изведени и систематизирани параметричните данни под формата на диаграми, обобщени стойности и коментари за специфики. Изготвените документации от НИНКН и външни експерти, резултатите от извършваните от ЦПА подводни археологически проучвания и препоръките на мисиите са от изключително значение при изработването на ПОУ за Старинен град Несебър.

4.1. АРХЕОЛОГИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

“Археологически структури от II хил. пр. Хр., черноморска гръцка колония със съхранени останки от укрепления, елинистическа вила и религиозни сгради от Античността,” (Criterion iii),

както и археологическо наследство в акваторията на Старинен град Несебър, чиято висока стойност е призната с включване на част от него в границите на световната ценност. *Подробна информация за археологическото наследство е представена в Приложение 2*

Западна порта и част от крепостна стена; Източник: Архив на НИНКН

4.1.1. Археологическо наследство на сушата

Оценката на състоянието на съхраненост на археологическите недвижими културни ценности на територията на полуострова, направена от НИНКН през 2018 г. показва, че повечето от тях са без сериозни изменения във физическото състояние, със сравнително леки симптоми на деградация. Установени са някои различия между тази оценка и направената през 2024 г., но препоръчителните дейности за девет от обектите съвпадат.

Изведените необходими дейности за нуждаещите се от спешна намеса обекти съвпадат и с препоръката на съвместната мисия за реактивен мониторинг на ЦСН /ICOMOS, проведена през 2023 г. за: *„Предприемане на мерки за укрепване и стабилизиране на ранновизантийските терми, археологическия комплекс до Западна порта и „Старата митрополия”, реставрация на пода на базиликата „Св. Богородица Елеуса“ и укрепителната кула до Южната порта, както и подходящи мерки за социализация на обектите”*. Тези дейности са предвидени в Стратегическата рамка и Пътната карта.

Крепостни стени; Източник: Национален документален архив на НИИКН

Кула

Източник: Национален документален архивен фонд на НИИКН и музей „Старинен Несебър”

Св. Богородица Елеуса-VI в.

Ранновизантийски терми -VI в.

4.1.2. Археологическо наследство в акваторията на полуострова

През 2017 г. от ЦПА, с цел идентифициране, документиране и оценяване състоянието на подводното наследство, както и за изготвяне на предложението за минимална промяна на границите на Старинен град Несебър с включване на части от акваторията, прието с Решение 45 СОМ 8В.70 на Комитета за световно наследство, са подновени проучванията под вода. Документирани са всички известни структури на морското дъно. Изготвено е фотограметрично заснемане, триизмерни модели и фотомозайки. Консервационното състояние на разкритите археологически структури е преценено от ЦПА като стабилно.

4.2. ЦЪРКВИ ОТ КЪСНАТА АНТИЧНОСТ, СРЕДНОВЕКОВИЕТО, ВЪЗРАЖДАНЕТО

„Развитие на средновековна религиозна архитектура с богата пластична и полихромна фасадна декорация под формата на керамична украса” (критерий (iv))

През Късната античност се строят християнски храмове („Св. София”, реконструирана през IX век; „Св. Богородица Елеуса”). От времето, когато Несебър е в пределите на Византийската империя (971 – 1186 г.) до нас са достигнали църквите: „Св. Богородица Живоносен извор”, днес „Св. Стефан”, (XI в., с няколко следващи строителни периода), църква „Св. Димитър” (XI в., до Старата митрополия, запазена в субструкция), параклис

„Св. Климент” (XII в., изписан по-късно с изключителни стенописи).

"Св. Диминър", XI в.

"Св. Стефан" (XI, XIII, XVI, XVIII в.)

Параклис „Св. Климент” XI в.
(по-късни стенописи)

Източник на снимките: НДАФ на НИИКН

Най-големите и богато украсени църкви на полуострова се строят през XIII-XIV в. При оценките, изготвени от НИИКН през 2018 и 2024 г., е определено състоянието и спешността на необходимите намеси по сградите на религиозната архитектура. Църкви „Св. Стефан“, „Св. Параскева“, „Св. Иван Кръстител“ и „Св. Йоан Алитургетос“ са реставрирани, благоустроени и социализирани. Настилката около всички средновековни църкви е с каменни плочи. Около някои църкви е монтирано осветеление, допринасящо за по-доброто им експониране, както и устройства, недопускащи автомобилен достъп.

Църква „Св. архангели Михаил и Гавраил”

Църква „Пантократор” (Архив НИИКН)

В анализа от 2024 г. е обърнато специално внимание на аварийното състояние на църкви „Свети Архангели Михаил и Гавраил”; „Богородица Умиление” /Елеуса/; „Пантократор” /”Св. Никола”/. За църкви „Свети Архангели Михаил и Гавраил” и „Пантократор” са съгласувани проекти за консервация, реставрация, експониране и социализация и са издадени разрешения за строеж (*препоръка на мисията за реактивен мониторинг 2023: „Предприемане на цялостна програма за стабилизиране, консервация и реставрация на църквата Христос Пантократор и необходимите реставрационни работи в църквата Св. Михаил и Св. Гавраил“*). През 2023 г. за двете църкви по програма на Министерството на културата са финансирани проекти за аварийни консервационни и реставрационни дейности.

Настилки и благоустройство на пространства около средновековни църкви:

*Църква „Йоан Кръстител”
Източник снимки: НДАФ на НИКН*

Църква „Св. Спас” (начало 17 в.)

Църква „Св. Спас”, строена през 1609 г., притежава забележителни стенописи. През периода на Българското възраждане (XVIII в.) са построени църква „Св. Спиридон” (съборена) и църква "Успение Богородично" (започнато строителство през 1857 – осветена през 1894 г.), единствата действаща църква на територията на Старинен град Несебър, оценена по Териториалната програма от 2024 г. в добро физическо състояние, но с нехармонични намеси в интериора, фасадите и екстериора.

По-подробна информация за сградите на религиозната архитектура е отразена в Приложение 2

4.3. ЖИЛИЩНА НАРОДНА АРХИТЕКТУРА

Жилищните сгради от периода на Българското възраждане притежават висока стойност и имат значим принос в „различните етапи в развитието на характерната народна жилищна архитектура, които свидетелстват за върховното владение на архитектурата на Балканите, както и на Източно-Средиземноморския регион” и за „високо строително майсторство”. (критерий iv).

Сгради представители на народната архитектура; Снимки 1985 г.; Източник: НДАФ на НИКН

Несебърската къща достига най-високото си развитие в периода втората половина на XVIII - XIX в. Съобразени с урбанистичната структура на територията на полуострова, приземните, градени от камък стопански етажи на двуетажните сгради, следват

неправилните очертания на улиците, а горните жилищни етажи от паянтови стени с дъсчена обшивка са с правоъгълни очертания с еркерни наддавания. Независимо от различията в обемно-пространствените си характеристики, къщите от Българското възраждане притежават стилово единство, включително в приложението на повече или по-малко декоративно обработени дървени елементи и детайли.

В годините до включването на Старинен град Несебър (1983 г.) в списъка на световното наследство почти всички къщи на народната архитектура са били обект на консервационна и реставрационна намеса и са били приведени в добро състояние.

На територията на Старинен град Несебър, където функцията „обитаване“ е преобладаваща, броят на тези недвижими културни ценности съответно е най-голям: 90 (деветдесет), с категории: 3 от „национално значение“; 47 от „местно значение“; 6 от „ансамбловое значение“; 32 „за сведение“ и 2 без определена категория. Резултатите от сравнителния анализ и оценката на техническото състояние, автентичността и интегритета на сградите на народната архитектура между проучването от 2018 – 2020 г. и това от 2024 г., както и предложените мерки за тяхното съхраняване и/или възстановяване са представени в [Приложение 2](#).

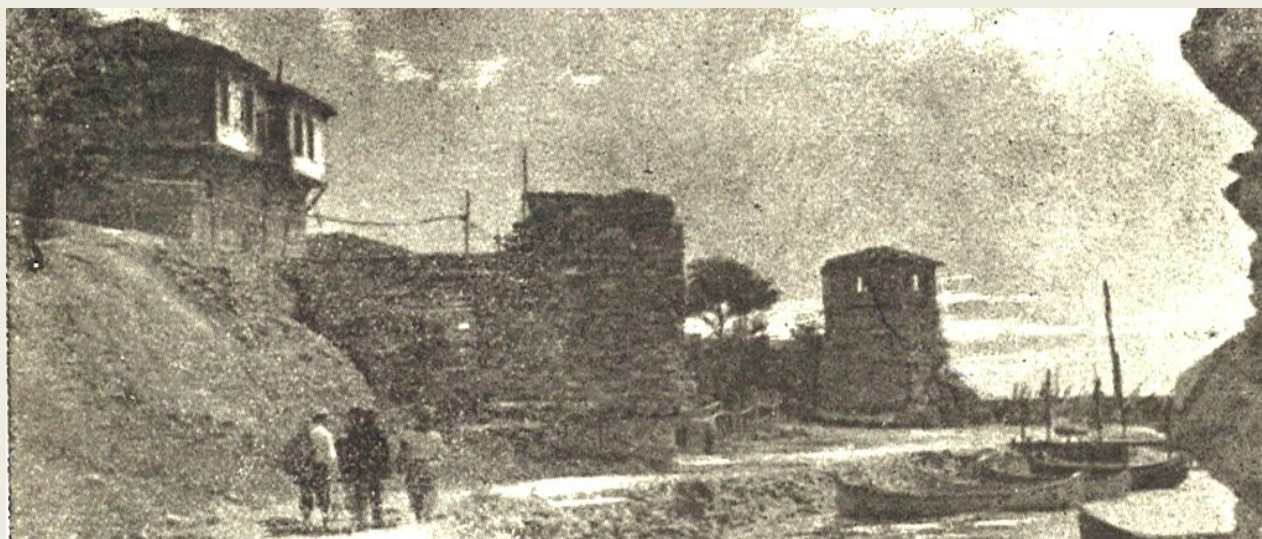

*Сгради представители на народната архитектура; Снимки 2018 - 2020г.;
Източник: НДАФ на НИИКН*

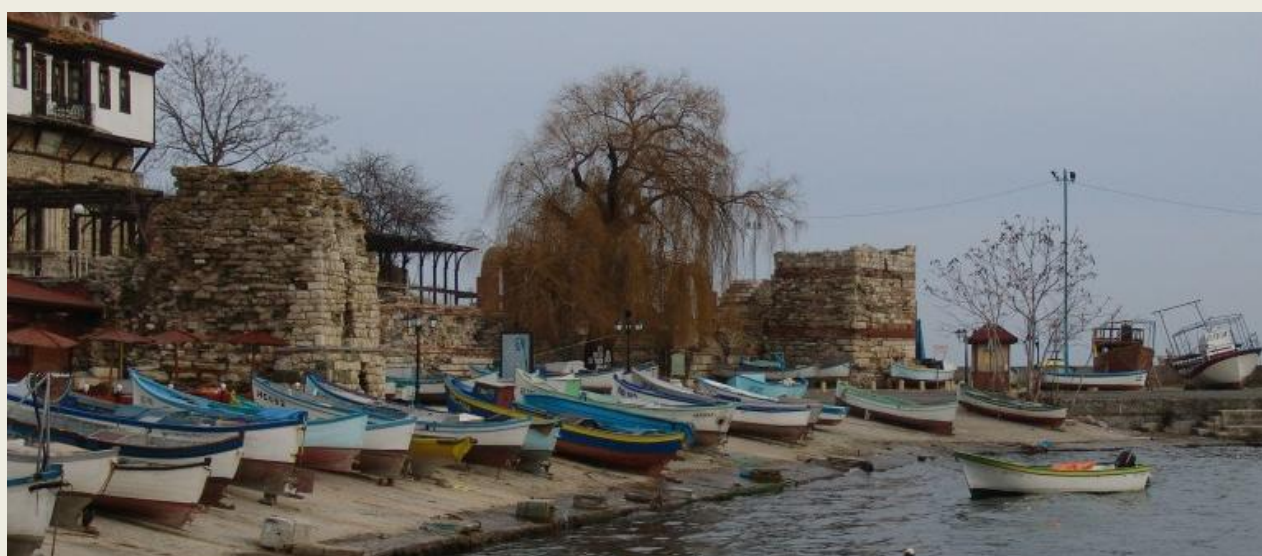
4.4. ИСТОРИЧЕСКА ГРАДСКА СРЕДА

„Старинен град Несебър е уникален пример за архитектурен ансамбъл със запазена българска възрожденска структура, която формира хармонична и хомогенна цялост с изключителната природна конфигурация на скалистия полуостров. (Критерий (iv))

Историческата градска среда на Старинен Несебър и крайбрежния пейзаж са синтез от изключителни природни дадености, стратегическо местоположение и многопластови материални следи от многовековна човешка дейност. На територията на полуострова и в охранителната му зона са видими археологически структури от Античността, запазени са средновековни църкви и образци на народната архитектура от периода на Българското възраждане.

Крайбрежна улица с части от крепостната стена. Източник: „Несебър и неговите къщи”, арх. Иван Иванчев, издание 1957 г.

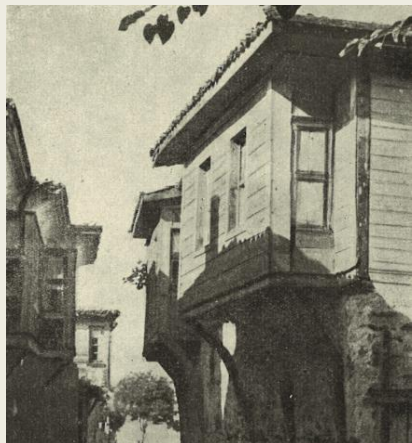
Крайбрежна улица с части от крепостната стена. Източник: музей „Старинен Несебър”

От дълбока древност крепостни стени защитават полуострова. През Късната античност и Ранното средновековие (V – IX в.), когато Месемврия е в границите на Източната Римска империя, на територията ѝ започва строителство на християнски храмове, чийто разцвет е достигнат през Средновековието, най-вече през XIII и XIV в. Поради нарасналия брой на населението и увеличената плътност на застрояване намаляват размерите на имотите и създадената при дорийската колония ортогонална улично-квартална система постепенно се загубва. Запазват се основните улични направления, по които се развиват търговски и жилищно-търговски функции. По тези направления и частично над скатовете по крайбрежието се увеличава сключеното застрояване.

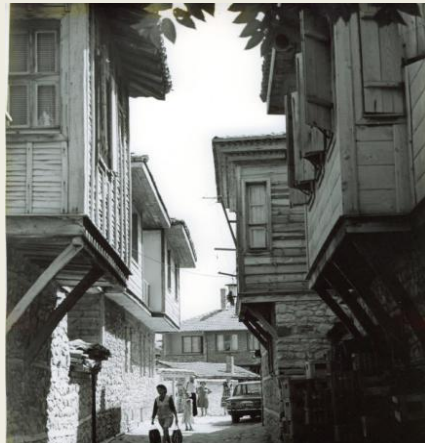
Основни елементи на исторически създамата се градска среда са съхранената структура на кварталите по отношение на местоположение и традиционни очертания, улични направления, възникнали върху уличната мрежа на средновековното селище, традиционните площадни пространства (главният площад, площадът при Старата Митрополия, площадът в източния край на полуострова, оформен от сгради на народната архитектура и във визуален контакт с морето), средновековните църкви, действащи като

градообразуващ фактор в зоните с най-значим принос за ИСС на световната ценност, както и формиращите ансамбли възрожденски къщи, най-многобройната част от единичните НКЦ в историческата градска тъкан.

Улици с двустранно разположени съхранени възрожденски сгради

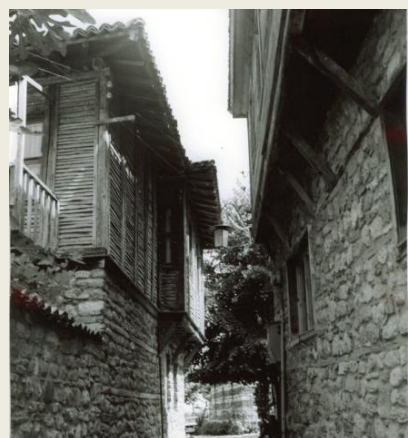
*преди 1957 г.
(по арх. Иван Иванчев)*

около 1985 г.; НДАФ на НИИКН

2018 г.: НДАФ на НИИКН

1985 г.; НДАФ на НИИКН

2018 г.: НДАФ на НИИКН

Проблемът по отношение на образа на архитектурните ансамбли и застроената градска среда в голяма степен произтича от построените след 1983 г. в дисбаланс с исторически установилата се градска тъкан жилищни сгради, както и обществени сгради с уедрен мащаб (някои построени преди 1983 г.). Най-честите нарушения при жилищните сгради са незаконни надстройки. Негативно е въздействието върху историческата среда на неподходящи архитектурни елементи (капандури, „двойни” стрехи, скатни покриви с нехарактерен наклон, преоразмерени витрини), съвременни материали и несъвместими с традиционната архитектура детайли (дограма и членение на прозорци и витрини, оформяне на парапети и др.), както и отсъвие на характерни традиционни елементи като дървени подкоси, дървени капаци на прозорци и т.н.

Според доклад на ДНСК от 2023 г. незаконно строителство на територията на полуострова е извършено основно в периода 1990-2003 г. 16 от издадените от Началника на ДНСК заповеди за премахване са изпълнени. За останалите обекти, за които са издадени заповеди, се провеждат процедури по задължително ремахване. Процесът е труден поради дълго продължаващи съдебни дела и неявяване на строителни фирми при обявени обществени

поръчки за избор на изпълнител. За периода 2023-2024 г., в съответствие с правомощията си по Закона за устройство на територията, община Несебър е премахнала 10 незаконни търговски сгради.

При археологическите недвижими културни ценности основен проблем е поддръжката на структурите, а при някои от тях са установени неподходящи намеси в непосредственото им обкръжение. Същевременно около част от тези обекти са премахнати търговски съоръжения, маси на открито, почистени са околните пространства. С Наредба на Общинския съвет на територията на Старинен град Несебър се забранява разполагането на преместваеми обекти около НКЦ, пред търговски обекти, по стените и оградите на къщите. От значение е засиленият контрол по спазване на тези разпоредби.

Природният ландшафт и крайбрежната ивица на полуострова са променени неблагоприятно поради провежданите от началото на 80-те години на XX век брегоукрепителни дейности, както и поради реализирано, макар и малобройно застрояване в новопридобитите от морето територии и на горната част на платформата на полуострова.

През 2024 г. не са установени промени спрямо направената през 2018 -2020 г. оценка на състоянието на историческата градска среда и на природния ландшафт. Въз основа на мониторингите, проведени от НИНКН и на Териториалната програма за Старинен Несебър, за ключовите атрибути на ИСС и за градската среда са определени мерки за опазване и възстановяване, отразени в Приложение 2, Стратегическата рамка и Пътната карта.

Панорамен поглед на полуострова и протока; Източник: Музей „Старинен Несебър”

5. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА ИНТЕГРИТЕТА И АВТЕНТИЧНОСТТА

По-подробна информация относно автентичността и интегритета на градската среда и недвижимите културни ценности е представена в [Приложение 2](#).

През 2015 г. със заповед на министъра на културата са определени режими с предписания за опазване за Старинен град Несебър и охранителната му зона, актуализирани през 2023 г., с които се поставят изисквания към: планирането и проектирането; консервационните и реставрационните дейности; допустимите намеси по недвижимите културни ценности и възстановяване на образната им автентичност; към сградите без статут на НКЦ; към благоустрояването и озеленяването; акваторията и т.н. Проследяването на съответствието от компетентните държавни и общински органи на инвестиционни намерения и проекти с

действащите предписания за опазване, засиленият след 2009 г. контрол, провежданият строителен надзор, както и провежданите от НИНКН мониторинги, гарантират недопускане на неподходящи намеси, застрашаващи ИСС, автентичността и интегритета на ценността.

Старинен град Несебър продължава да бъде „развиващ се и жизнен градски организъм” със съхранени елементи от „значими исторически периоди”. Средновековната структура на уличната мрежа, традиционните очертания на кварталите и на площадните пространства, са запазили до наши дни интегритета и автентичността си. Същевременно „уникалният пример за архитектурен ансамбъл със запазена българска възрожденска структура” и „висококачествената градска тъкан” (Критерий (iv) са нарушени от неподходящи по мащаб и архитектурни характеристики жилищни и обществени сгради и променена крайбрежна ивица. Изискване на предписанията за опазване е: «за местата, където интегритетът на урбанистичната структура по отношение на характера и начина на застрояване е нарушен, към подробните устройствени планове да се изработват работни устройствени планове с улични силуети с цел нейното възстановяване».

Нарушен е интегритетът на архитектурната рамка около някои църкви от надстройки на жилищни сгради. Има и примери за сравнително добре запазена (без едромасщабни обеми) историческа среда на средновековни църкви, която допринася за тяхната изява в публичните пространства (църква „Св. Михаил и Гавраил”, църква „Пантократор”). Премахнати са някои незаконни части от строежи (рамка около църква „Св. Параскева”, въпреки че средата не е напълно възстановена); благоустроени са пространствата около църквите; около някои от тях са инсталирани устройства, недопускащи автомобилен достъп, с което се подобрява и визуалното им възприемане.

Премахнати надстроени етажи в близост около църква „Св. Параскева”:

През 1985 г.

Източник: Архив НИКН

Около 2000 г. с надстройка

Около 2012 след премахване

Преди премахване

След премахване; Източник: Архив НИКН

„Уникалният крайбрежен релеф” и „изключителната природна конфигурация на скалистия полуостров” (Критерий iv) са претърпели сериозни изменения. Поради ерозията и свлачищните процеси от началото на 80-те години на XX век се изграждат укрепителни съоръжения по крайбрежието и по скатовете (в повечето случаи с незадоволителна архитектура и дизайн), които са довели до нарушаване на природния ландшафт и на една от основните характеристики на световната културна ценност, традиционната връзка „историческа градска среда - морски пейзаж”.

В придобитите в резултат на тези съоръжения територии се е стигнало до допълнително (понякога незаконно) изграждане на обекти, с нехармонични спрямо историческата градска среда архитектурен образ и параметри. В някои части от застрояването по горната платформа на полуострова се отчита съхранена образна и материална автентичност към вътрешната улица, но драстична загуба на такава по фронта от постройки към морето.

За Зоната на възврънатите територии в действащите предписания за опазване са поставени изисквания за експониране, интегриране и социализация на археологическите структури; при укрепителни мероприятия на скатовете да се отчита морфологията на терена и резултатите от археологическите проучвания, а укрепителните съоръжения функционално, структурно и архитектурно да се интегрират в контекста на античния град.

„В границите на малкия скалист полуостров се съдържат всички доказателства за многобройните културни пластове – от II хил. пр. Хр. до наши дни” (Интегритет 2010). “Осезаемите следи” от “многобройни цивилизации” (критерий iii) се установяват на много места на територията на полуострова, както и в частта от акваторията, включена в границите на световната ценност, съдържаща археологически останки от крепостни стени, порти, кули, бастиони, неразделни части от историческата градска структура. По голяма част от проучените археологически обекти поетапно е осъществявана консервация и реставрация. Повечето от тях са със съхранен образ и интегритет по отношение на вида и състоянието, в което са разкрити, а тежки симптоми на деградация са констатирани при два обекта.

Според оценката на Центъра за подводна археология, разкритите под вода археологически структури притежават висока културна, историческа, научна и експозиционна стойност и съхранена автентичност. Отчетена е видима промяна на околната среда вследствие на климатичните промени и човешките дейности, което би могло да окаже негативно въздействие върху археологическото наследство под вода.

Средновековните църкви, съгласно оценка на НИИКН, са със съхранен архитектурен образ и цялост. „По средновековните църкви са провеждани само консервационни и стабилизационни дейности”, (РДИСС, Автентичност– 2010). Не се наблюдават процеси, които могат да доведат до нарушаване на тяхната автентичност. При някои от средновековните църкви е установена некачествено изпълнена реставрация или отсъствие на поддържаща консервация. За всяка от тях от НИИКН са определени мерки за възстановяване и опазване.

За възрожденските сгради със статут на недвижими културни ценности на територията на Старинен град Несебър от НИИКН през 2018 и 2024 г. е направена оценка на техническото състояние, автентичността и спешността на риска като се установяват известни разлики между оценките от двете проучвания. За шестте сгради от „национално значение”, които са в най-добро състояние, се изисква поддръжка и превантивна консервация.

В заключение:

- автентичността и целостта на повечето археологически обекти, такава, каквато е била при разкриването им, е съхранена, нуждаят се от превантивна консервация и социализиране на околните пространства, а за двата обекта в лошо състояние са предвидени съответни мерки;
- средновековните църкви са със съхранен образ и цялост и няма установени необратими процеси в автентичността и интегритета им, но част от тях се нуждаят от консервационни и реставрационни намеси;
- най-добрите образци на несебърската къща с категория „национално значение” са със съхранена автентичност и интегритет и се нуждаят от поддръжка и превантивна консервация. За останалите къщи следва да се определят конкретни мерки за всяка една от тях;
- историческата градска среда е претърпяла изменения от съвременни строителни намеси и за възстановяването ѝ в рамките на възможното е необходимо предприемане на дейности, които да се предвидят с общия устройствен план на Община Несебър, подробния устройствен план за Старинен град Несебър и Плана за опазване и управление на световната ценност.

6. ГРАДСКИ ФУНКЦИОНАЛНИ СИСТЕМИ

Традиционните градски функции и съвременните функционални системи са представени в [Приложение №6](#)

7. КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ И ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Изключителното културно наследство на Старинен град Несебър и културните ценности на територията на община Несебър, в съчетание със забележителните природни дадености, част от които са защитените територии и зони от Натура 2000, определени по реда на екологичното законодателство, създават благоприятни условия за развитие на различни форми на устойчив отговорен целогодишен туризъм на територията на световната ценност и на общината. Културният туризъм и туристическата инфраструктура са представени в [Приложение №7](#)

8. СИСТЕМА ЗА ОПАЗВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА СВЕТОВНАТА ЦЕННОСТ

Подробна информация за правната рамка, стратегическите документи, органите за управление, юридическия статут на Старинен град Несебър, както и предложение за необходими мерки е предоставена в [Приложение № 8](#)

Опазването и управлението на Старинен град Несебър на международно ниво се осъществява в съответствие с конвенциите на ЮНЕСКО и на Съвета на Европа, по които България е страна, както и с други международни документи с отношение към културното наследство. От особено значение за подобряване на състоянието и управлението на

световната ценност са препоръките на провежданите на територията на Старинен град Несебър мисии за реактивен мониторинг и консултативни мисии и на решенията на Комитета за световно наследство.

На национално и местно ниво политиката за опазване и управление на културното наследство се провежда в съответствие с действащата нормативна уредба и влезлите в сила стратегически документи, при прилагане принципите на деконцентрация и децентрализация, взаимодействие между централни и местни власти и с участието на всички партньори.

Основен закон, регламентиращ опазването и управлението на защитени територии и обекти на културното наследство, е Законът за културното наследство. С него се определя Националната система за опазване на културното наследство, която включва държавните и общинските органи за управление и контрол, музеите и културните организации. Органите и организациите осъществяват дейността си в сътрудничество с Българската академия на науките, висшите училища, творчески съюзи, професионални сдружения и други неправителствени организации. Участието на гражданското общество се реализира чрез обществени обсъждания, консултации, представителство в общественния съвет за закрила на културното наследство към съответната община, включване в различни програми и партньорство с другите заинтересовани страни.

От особено значение е и изграждането на капацитет, една от стратегическите цели (или „Пет С“), определени от Комитета за световно наследство. В докладите на мисиите за реактивен мониторинг и консултативните мисии от 2017, 2018 и 2023 г. се съдържат препоръки по отношение на необходимостта от засилване на експертния и финансовия капацитет за по-ефективно опазване и управление на Старинен град Несебър, отчетени в целите и мерките, определени със Стратегическата карта.

С приетите въз основа на този закон режими за опазване на световната ценност се регламентира съхраняването и възстановяването, където е необходимо, на атрибутите на ИСС. В нормативната уредба се установява отсъствие на някои важни за опазването на световните културни ценности разпоредби. В Стратегическата рамка и пътната карта са предвидени мерки за преодоляване на тези пропуски.

9. SWOT- АНАЛИЗ на дейностите по опазване и управление на световната ценност

Изследване на базата на SWOT- анализа на силните и слабите страни в опазването и управлението на Старинен град Несебър и възможностите за намаляване на заплахите, неутрализиране на слабите страни и реализиране на положително развитие е представено в [Приложение № 9](#)

10. ЗАПЛАХИ ОТ ПРИРОДНИ И АНТРОПОГЕННИ ФАКТОРИ

Значението на оценката на риска като съществен инструмент при опазването и управлението на обектите на световното наследство е отразено в Оперативните насоки (параграфи 111 и 118), като се посочва и необходимостта от включване в плановете за управление на оценка на уязвимостта на обектите, както и превантивно планиране, фокусирано върху управление на рисковете, свързани с бедствия, изменение на климата, предложени интервенции и други. Информация по тази точка е представена в [Приложение № 10](#)

11. СПОДЕЛЕНА ВИЗИЯ ЗА СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР

11.1. ОБОСНОВКА НА ВИЗИЯТА

Споделената визия за Старинен град Несебър се основава на устойчивото, съвместимо и справедливо развитие на ценността и нейната изключителна световна стойност (ИСС), цялост и автентичност. Визията представя интегрирана рамка за бъдещето на Старинен град Несебър, резултат от стремежа към устойчиво съхраняване и използване на културното наследство, съвместимо с неговите забележителни качества, постигане на съгласуваност и интегритет между културните, социалните и икономическите измерения, в съответствие с представата на гражданското общество и на ангажираните в процесите на опазване и планиране. Чрез активното включване на всички партньори, визията ще осигури защитата на атрибутите на OUV и предаването им на следващите поколения.

Тя описва възприетата посока за развитие в рамките на 20-годишния хоризонт на прилагане на плана за опазване и управление, определя целите и стъпките, които водят до неговото реализиране. Постигането на споделената визия към 2046 г. ще утвърди Старинен град Несебър като желано място за съвременно обитаване с културно наследство от високо качество, свидетелство за културна идентичност и многообразие.

Важен фокус е укрепване на механизмите за управление и планиране за опазване на многобройните слоеве на градското културно наследство и жизнената среда, възприемайки принципите, залегнали в Подхода на историческия градски пейзаж и координиране и задълбочаване на взаимодействието между Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство (1972), Конвенцията за опазване на подводното културно наследство (2001), Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство (2003). Визията отразява и значението на археологическото наследство под вода, чиято висока стойност доведе до решението на Комитета за световно наследство за приемане на минимална промяна на границите на световната ценност през 2023 г.

Споделената визия за Старинен град Несебър е отворен документ, който ще се развива с течение на времето. Тя дава ръководните насоки, които всички заинтересовани страни, следва да спазват за постигане на ефективното опазване и управление, подобряването и развитие на обекта на световното наследство.

11.2. ВРЕМЕВА РАМКА

Споделената визия за Старинен град Несебър подпомага изработването на Плана за опазване и управление (ПОУ) на световната ценност. Времевата рамка на Визията е съобразена с възможността за приемане на ПОУ през 2026 г. в съответствие с поетия ангажимент от страна на Република България на 45-тата разширена сесия на Комитета за световно наследство на ЮНЕСКО в Риад (2023). Хоризонтът на действие на ПОУ, част от който е Визията, е 20 години, съгласно указанията на Наредбата за обхвата, структурата, съдържанието и методологията за изработване на плановете за опазване и управление на единичните или груповите НКЦ (2011 г.)

11.3. ВИЗИЯ КЪМ 2045:

- Укрепени са механизмите и е изграден капацитет за ефективно опазване, управление и устойчиво развитие на световната ценност при реализирано партньорство между всички участници и засилена роля на местната общност.
- Културното наследство на Старинен град Несебър и община Несебър е интегрирано в стратегиите, програмите, плановете и проектите за териториално, културно, икономическо и социално развитие на всички нива по начин, който благоприятства и приоритизира съхраняването на ИСС на световната ценност и отчита интересите на бъдещите поколения
- Възстановени и съхранени в максимална степен са атрибутите, носители на ИСС, включително хармоничното въздействие на историческата градска среда и морския пейзаж. Археологическите структури и обекти под вода в границата на световната ценност са проучени, адекватно съхраняване и достъпни за обществеността и е изграден капацитет за тяхното опазване, управление и мониторинг.
- Възродени са традиционни функции, практики и занаяти. Културното наследство се реализира като ресурс за целогодишно използване, развитие на устойчив и отговорен туризъм и на културни и творчески индустрии, и се популяризира на местно, национално и международно ниво.
- Постигнат е желаният от местното население и органите за управление балансиран и интегриран подход между опазването на културното наследство и процесите на градско развитие, при който съхраняването и поддържането на ИСС и нейните атрибути е неотменим приоритет. Живият исторически град е по-добро място за обитаване, работа, учене и посещение. Повишено е качеството на живот на местното население, създадени са богати възможности за личностно и професионално развитие

11.4. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Йерархична връзка между компонентите на стратегическата рамка

Стратегическата рамка, като метод за структуриране на насоки, цели и дейности, определя посоката на развитие на опазването и управлението на Старинен град Несебър като

ангажимент на национално и местно ниво. Със Стратегическата рамка се определя Глобален приоритет и приоритетни направления, формулирани въз основа на актуалните проблеми на обекта на световното наследство и се разработва система на взаимнообвързаност между приоритетни области, стратегически и специфични цели, мерки и дейности за тяхното постигане, като се посочват и желаните резултати.

Стратегическата рамка е изготвена при отчитане на консервационното състояние на атрибутите на ИСС, на интегритета и автентичността на световната ценност, движимото и нематериалното културно наследство, както и на решенията на Комитета за световно наследство и препоръките на мисиите за реактивен мониторинг и консултативните мисии, провеждани в Старинен град Несебър по отношение на:

укрепване на системата за управление; въвеждане в националното законодателство на разпоредби за изготвяне на оценки на въздействието върху недвижимото световно културно наследство и на Консервационния план като основен инструмент за определяне подхода и необходимите намеси за всеки елемент на световната ценност; създаване на регулаторни инструменти за предотвратяване на разработки, които биха могли да застрашат ИСС на обекта; ускоряване приемането на План за опазване и управление, Общ устройствен план и Подробен устройствен план със съответни изисквания; разработване на план за възстановяване на историческия градски пейзаж на полуострова и на план за възстановяване на бреговата линия на материка; засилване на традиционните функции; целогодишен туризъм и повишена трудова заетост; насърчаване на участието на местното население в процеса на опазване и управление, разработване на програми за повишаване на чувствителността и интереса към наследството, за подпомагане на частните собственици на къщи – представители на народната архитектура при тяхната поддръжка, консервация/реставрация; засилване на експертния капацитет, финансовите и техническите ресурси за консервация и реставрация на обекти на културното наследство; препоръки относно археологическото наследство под вода и т.н.

11.4.1. Връзка между пластове на ИСС на културното наследство на Старинен град Несебър, визията към 2044 г. и стратегическата рамка

Дефинираните пластове на ИСС на Старинен град Несебър, атрибутите и тяхното състояние са в основата за идентифициране на необходимата посока за развитие и определяне на желаното състояние на културното наследство във Визията към 2044 г. Всяко изявление във Визията е подкрепено със съответното приоритетно направление, в което са предвидени цели, мерки, дейности и проекти, свързани с подобряването на нормативната осигуреност, опазването на атрибутите, съставляващи отделните пластове на културното наследство на Старинен град Несебър и управлението на процесите за подобряване на състоянието му, както неговото презентиране, промотиране и валоризиране.

Фигурата по-надолу представя нагледно коментираната връзка между дългосрочната визия за Старинен град Несебър, приоритетните направления и конкретните пластове на ИСС, като по този начин осигурява цялостен и интегриран подход към опазването и управлението на културното наследство. Тази корелация позволява на заинтересованите страни да разберат как конкретните проекти и инициативи, базирани на определените атрибути, допринасят за постигането на желаното състояние, заложено във Визията за 2046 г., и как се вписват в приоритетните направления и цели и в рамката на ИСС.

Укрепени са механизмите и е изграден капацитет за ефективно опазване, управление и устойчиво развитие на световната ценност при реализирано партньорство между всички участници и засилена роля на местната общност. Културното наследство на Старинен град Несебър и община Несебър е интегрирано в стратегиите, програмите, плановете и проектите за териториално, културно, икономическо и социално развитие на всички нива по начин, който благоприятства и приоритизира съхраняването на ИСС на световната ценност и отчита интересите на бъдещите поколения.

Приоритетно направление 1:

Укрепване на механизмите за опазване и управление на обекта на световното наследство „Старинен град Несебър“ и интегрирането му във всички стратегически и устройствени планове и програми на местно и национално ниво.

1^{ва} пласт: „Хилядолетна история - многопластова градска тъкан“;

2^{та} пласт: „Забележителен духовен център на християнството“;

3^{та} пласт: „Градски и архитектурен ансамбъл, демонстриращо върховно майсторство в българския възрожденски стил“

Възстановени са в максимална степен атрибутите, носещи ИСС, както и хармоничното въздействието на историческата градска среда и крайбрежния пейзаж.

Приоритетно направление 2:

Възстановяване в максимална степен на атрибутите, носещи изключителната световна стойност на Старинен град Несебър, включително на цялостното въздействие на традиционната връзка „историческа градска среда - крайбрежен пейзаж“ и нейните компоненти.

1^{ва} пласт: „Хилядолетна история - многопластова градска тъкан“;

2^{та} пласт: „Забележителен духовен център на християнството“;

3^{та} пласт: „Градски и архитектурен ансамбъл, демонстриращ върховно майсторство в българския възрожденски стил“.

Археологическото наследство под вода в границата на световната ценност е проучено, адекватно опазвано и консервирано, интерпретирано и достъпно за обществеността. Изграден е капацитет за неговото опазване, управление и мониторинг.

Приоритетно направление 3:

Проучване, опазване и интерпретиране на археологическото наследство под вода. Изграждане на капацитет.

1^{ва} пласт: „Хилядолетна история - многопластова градска тъкан“;

Културното наследство се реализира като ресурс за целогодишно използване, развитие на културни и творчески индустрии и на устойчив и отговорен туризъм, и се популяризира на местно, национално и международно ниво. Възродени са традиционни функции, практики и занаяти, свързани с историческото развитие

Приоритетно направление 4:

Културното наследство – ресурс за развитие на целогодишен устойчив отговорен културен туризъм и на културни и творчески индустрии. Възраждане на традиционни функции, практики и занаяти. Популяризиране.

1^{ва} пласт: „Хилядолетна история - многопластова градска тъкан“;

2^{та} пласт: „Забележителен духовен център на християнството“;

3^{та} пласт: „Градски и архитектурен ансамбъл, демонстриращ върховно майсторство в българския възрожденски

на световната културна ценност.

стил“.

Постигнат е желанието от местното население и органите за управление балансиран и интегриран подход между опазването на културното наследство и процесите на градско развитие, при който съхраняването и поддържането на ИСС и нейните атрибути е неотменим приоритет. Живият исторически град е по-добро място за обитаване, работа, учене и посещение. Повишено е качеството на живот на местното население, създадени са богати възможности за личностно и професионално развитие.

Приоритетно направление 5:

Живият исторически град – по-добро място за обитаване, работа, учене и посещение. Устойчиво развитие на градските функционални системи.

1^{ви} пласт: „Хилядолетна история - многопластова градска тъкан“;

3^{ти} пласт: „Градски и архитектурен ансамбъл, демонстриращ върховно майсторство в българския възрожденски стил“.

Фиг., Корелация между желаното състояние към 2044 г., изразено във Визията, дефинираните приоритетни направления в стратегическата рамка и пластове на ИСС на културното наследство на Старинен град Несебър.

11.4.2 . Глобален приоритет, приоритетни направления, стратегически цели, специфични цели, мерки и дейности

Глобален приоритет: Устойчиво, съвместимо и справедливо развитие на културното наследство на Старинен град Несебър и съхраняване на неговата ИСС.

Приоритетно направление 1: Укрепване на механизмите за опазване и управление на обекта на световното наследство „Старинен град Несебър“ и включването му в програмите, плановете и проектите на всички нива

Стратегически цели 1.1.:

- 1.1.1.** Усъвършенстване на системата за опазване и управление на културното наследство на Старинен град Несебър, основана на защитата на Изключителната световна стойност (ИСС) и нейните атрибути, автентичност и интегритет; (в съответствие с Решение: 41 COM 7B.43 и Решение 45 COM 7B.179 на КСН);
- 1.1.2.** Интегриране на културното наследство на Старинен град Несебър и община Несебър в стратегиите, програмите, плановете и инвестиционните проекти при гарантиране поддържането на ИСС и нейните атрибути; (в съответствие с Решение: 41 COM 7B.43 на КСН);
- 1.1.3.** Усилване на капацитета и подобряване на сътрудничеството и комуникацията между всички партньори в процесите на опазване и управление на културното наследство на Старинен град Несебър и на атрибутите на неговата ИСС при засилена роля на местното население; (в

съответствие с Решения: 41 СОМ 7В.43 и 45 СОМ 7В.179 КСН и препоръки на консултативната мисия от 2017г. и мисията за реактивен мониторинг 2018 г.)

Специфични цели: 1.2.:

- 1.2.1.** Усъвършенстване на нормативната уредба в областта на опазването и управлението на световното културно наследство, регламентиране в Закона за културното наследство на изготвянето на Оценка на въздействието, на Консервационен план, на разпоредби, отнасящи се до археологическото наследство под вода и на други разпоредби, гарантиращи опазването на световните културни ценности на територията на страната; *(в съответствие с Решение: 41 СОМ 7В.43 и Решение 45 СОМ 7В.179 на КСН);*
- 1.2.2.** Създаване на структура и определяне на органи за управление по прилагане на Плана за опазване и управление на Старинен град Несебър на национално и местно ниво с участието на представители на местната общност; *(в съответствие с Решение: 41 СОМ 7В.43 на КСН);*
- 1.2.3.** Създаване на ефективна система за управление на превенцията на рисковете от увреждане или разрушаване на недвижимите културни ценности в обхвата на световната ценност и на охранителната ѝ зона, свързани с бедствия, изменение на климата, предложени интервенции и други; *(в съответствие с препоръки на мисията за реактивен мониторинг 2018 г.);*
- 1.2.4.** Приоритизиране на защитата на ИСС на световната ценност и на културното наследство в по-широк контекст при координиране на стратегии, програми, планове и проекти на всички нива с ПОУ; *(в съответствие с Решение: 41 СОМ 7В.43 на КСН);*
- 1.2.5.** Развитие и ефективно прилагане на системите за мониторинг и контрол върху състоянието на атрибутите на ИСС, изпълнението на съгласувани проекти, както и върху изпълнението на предвижданията на ПОУ; *(в съответствие с препоръки на мисията за реактивен мониторинг 2018 г.);*
- 1.2.6.** Прилагане на подходящи механизми за финансиране и реализация на проекти за проучване, консервация, реставрация, представяне и поддръжка на недвижими културни ценности и тяхната среда; *(в съответствие с препоръки на мисиите за реактивен мониторинг 2018 г., 2023 г. и Решения 43 СОМ 7В.81 и 44 СОМ 7В.154 на КСН);*
- 1.2.7.** Създаване на мрежа от партньори и повишаване ролята на местното население като важен партньор в процесите и дейностите за дългосрочно опазване, управление и устойчиво използване на културното наследство на живия исторически град и предаването му на следващите поколения; *(в съответствие с препоръките на консултативната мисия от 2017г. и мисията за реактивен мониторинг 2018 г.);*
- 1.2.8.** Овладяване на недостига на институционален и експертен капацитет на национално и местно ниво и засилване на чувствителността на гражданското общество и подрастващото поколение към стойностите на културното наследство на Старинен град Несебър и общината; *(в съответствие с препоръки на консултативната мисия от 2017 и мисията за реактивен мониторинг 2018 г.)*

Мерки и дейности 1.3.:

- Изготвяне на Оценки на въздействието върху културното наследство на Старинен град Несебър за всеки устройствен план или инвестиционен проект, предвиждащ значими реставрационни дейности или ново строителство, които могат да представляват потенциална заплаха за ИСС на световната ценност *(в съответствие с Ръководството на ЮНЕСКО,*

ИККРОМ, ИКОМОС и ИЮСН от 2022 г. относно оценките на въздействието върху наследството за обекти на световното културно наследство);

- Възлагане, изготвяне и прилагане на Консервационен план за територията на Старинен град Несебър като инструмент за определяне на консервационни подходи и конкретни дейности за проучване и идентифициране на състоянието, осигуряване на опазването, подобряването и хармонизирането с историческата градска среда на съвременни намеси в нея, при отчитане на предписанията за опазване на ценността;
- Актуализиране на Наредбата на Министерски съвет, отнасяща се за плановете за опазване и управление, насочено към оптимизиране на административните процедури и изискванията към структурата и съдържанието на тези планове предвид различните видове недвижими културни ценности (единични и групови, археологически, архитектурни, художествени, на парковото изкуство и т.н.) и многообразието на техните характеристики и териториален обхват;
- Прилагане на разработената и приета от Община Несебър Програма за експертно и финансово подпомагане на жителите на Старинен град Несебър при опазване на възрожденските къщи с финансиране от Общински фонд „Култура” и други източници;
- Преобразуване на създадената със Заповед на Министерския съвет в съответствие с Решения 43 СОМ 7В.81 и 44 СОМ 7В.154 на Комитета за световно наследство Междуправителствена комисия от високо равнище, в Координационен орган на дейностите по прилагане на ПОУ, подпомаган от работна група от всички заинтересовани институции и организации;
- Разглеждане от Специализирания експертен съвет за опазване на недвижимото културно наследство към министъра на културата по предложение на Междуправителствената комисия на въпроси и проблеми, свързани с дейностите и мерките за постигане на целите, залегнали в ПОУ, когато са от компетентността на този Специализиран експертен съвет;
- Създаване към администрацията на община Несебър на орган за управление и прилагане на ПОУ и за извършване на контрол върху изпълнението на мерките и дейностите за постигане на целите, залегнали в плана;
- Създаване на Консултативен съвет към кмета и Общинския съвет по въпроси, свързани с изпълнението на мерките и дейностите от компетенциите на община Несебър, залегнали в ПОУ. Задачите на консултативния съвет, при решение на Общинския съвет на община Несебър, могат да се изпълняват от учредения през 2024 г. Обществен съвет за закрила на културното наследство на община Несебър, в който участват представители на общината, гражданското общество, експерти от заинтересовани министерства и културни институти, НПО;
- Изготвяне и прилагане на програма за планиране на дейности за превенция на риска, целящи навременно прекратяване на всяка заплахата от увреждане или разрушаване на недвижими културни ценности в обхвата на световната ценност, охранителната ѝ зона и по-широк обхват, предизвикана от антропогенни или природни фактори:
  - стриктно прилагане на приетите предписания за опазване на световната ценност и охранителната ѝ зона;
  - разработване и прилагане на Синдай рамката за превенция на риска в областта на световното наследство;

- редуциране на съществуващите и недопускане на устройствени намеси, нови строежи, нехарактерни функции и дейности на територията на полуострова, застрашаващи характеристиките на историческата среда;
  - превенция срещу ерозионни и свлачищни процеси, застрашаващи целостта на полуострова, уникалния релеф, ландшафта и археологическите структури под вода;
  - разработване и прилагане на програма, включваща технология, методика за изпълнение и бюджет за провеждане на спешни мерки, поддържаща и превантивна консервация на недвижимите културни ценности, предвид спецификата на местните климатични условия, предизвикващи деградация на субстанцията;
  - незабавно изпълнение на стабилизационни и консервационни работи при констатирани увреждащи процеси върху НКЦ;
  - превенция срещу нерегламентиран достъп и неволно или съзнателно нарушаване (вандализъм) на целостта на археологическите структури;
  - периодично премахване на самонастанила се растителност по археологическите структури.
-
- Осъществяване на взаимодействие между ПОУ и предвижданията на Стратегията за културното наследство на община Несебър 2023-2032, Плана за интегрирано развитие на община Несебър 2021-2027, Морския пространствен план на Република България 2021-2035, Програмата за опазване на околната среда на Община Несебър 2021-2027;
-
- Съответствие на Общия устройствен план на община Несебър и на Подробния устройствен план на Старинен град Несебър и охранителната му зона, както и на специфичните правила и нормативи към тях с режимите за опазване на обекта на световното наследство и на околната среда, със специален фокус върху защитата на ИСС;
-
- Прилагане на териториална програма за проучване и документиране за:
    - извършване на актуализация на статута на единичните недвижими културни ценности на територията и в акваторията на Старинен град Несебър с прецизиране на техния вид, наименование (най-вече при църквите), стойностни характеристики и евентуално идентифициране на нови такива;
    - определяне на териториален обхват и предписания за опазване на всички разкрити археологически недвижими културни ценности.
-
- Възобновяване на археологическите проучвания на комплекса до Западна порта (територията непосредствено на изток от крепостната стена);
-
- Продължаване на археологическите проучвания на територията на Некропола на Месамбрия-Месемврия и предвиждане към Подробния устройствен план на Старинен град Несебър и охранителната му зона, при отчитане на влезлите в сила предписания за неговото опазване и прилагане на принципите на интегрираната консервация и подхода към историческия градски пейзаж, за свободните от застрояване територии в границите на Некропола за изграждане на подземен археологически музей (към Археологически музей „Старинен Несебър”) за експониране на открито и/или в музейна среда на най-запазените и ценни цистови гробни съоръжения и създаване на паркова среда;
-
- Разработване и прилагане на програма за редовни археологически проучвания на суша и под вода с осигурен устойчив механизъм за финансиране на археологическите и съпътстващите консервационни дейности и за защита на разкритите културни ценности;
-
- Разработване и прилагане на програма:

- консервация, реставрация, експониране и социализация на археологически обекти (Южна крепостна стена; Крепостни стени в западната част на полуострова, Западна порта; Ранновизантийски терми; църква „Св. Богородица Елеуса“)
  - консервация, реставрация и социализация на средновековни църкви („Св. Тодор“, църква „Старата митрополия“);
-
- Реализиране на одобрените проекти за средновековните църкви „Свети Архангели Михаил и Гавраил“ и „Пантократор“;
-
- Разработване и прилагане на дългосрочна програма за сградите на народната архитектура като част от Консервационен план за:
    - поддръжка и превантивна консервация на възрожденски къщи от национално значение, които са в най-добро състояние;
    - проектиране и изпълнение на консервационни и реставрационни дейности, определени след проучване на всяка отделна сграда - за възрожденски къщи с висока категория и висока степен на автентичност, но с установено недобро физическо състояние;
    - отстраняване въз основа на проекти на установени обратими намеси (възстановяване на дървената дограма със съответен растер, дървени капаци и дървени обшивки със съответен детайл, премахване на капандури, решаване на отводняването без видими по уличните фасади водосточни тръби и т.н.) по възрожденски къщи в добро или сравнително добро състояние;
-
- Разработване като част от Консервационния план на програма за хармонизиране и естетизация на:
    - улични силуети по съхранените традиционни направления, нарушени от несъответстващи на историческата среда обемно-пространствените характеристики и архитектурния образ на съвременните жилищни сгради;
    - сгради без статут на НКЦ с обемно-пространствени параметри и архитектурен облик, несъответстващи на предписанията за опазване за съответната зона по отношение на мащаб, материали, вид на покривите, съотношение „отвори“- „плът“, оформяне на фасадите.
-
- Премахване, където съществуват, на преместваеми обекти (масина открито, щандсове, сергии и др.)
-
- Провеждане на периодичен мониторинг от НИНКН с участие на външни експерти, финансиран от Министерството на културата, за проследяване на състоянието на съхраненост на Старинен град Несебър и определяне, въз основа на анализ и оценка на спешността на риска, на необходимите мерки за осигуряване на защитата, опазването и подобряването на автентичността, интегритета и на всеки от атрибутите на ИСС;
-
- Провеждане на постоянен мониторинг и контрол по прилагане на ПОУ и изпълнението на залегналите в него цели, включващ представители на органите за управление, експерти от държавни институции, общинските органи, научни институти, експерти в областта на културното наследство от професионални и неправителствени организации;
-
- Упражняване на ефективен контрол по време на реставрационните и строителните дейности от съответните органи на държавно и местно ниво за недопускане на отклонения от съгласуваните и одобрени проекти;
-

- Създаване на условия за финансова и техническа подкрепа за специализирани дейности по консервация и реставрация, включително за собствениците на сгради на народната архитектура със средства от държавен и общински бюджет; общински фонд „Култура”, Национален фонд „Култура”, усвояване на европейски структурни фондове, дарения и спонсорство, отчисления от други сектори, напр. от спорт;

- Финансиране на конкурсен принцип по програми на Министерството на културата за редовни археологически проучвания и теренна консервация и за дейности по недвижими културни ценности, пряко насочени към или подпомагащи тяхното опазване, консервация и реставрация, с приоритет - обекти на световното културно наследство (с възможност за кандидатстване и на частни собственици на сгради – НКЦ);

- Кандидатстване за финансиране от Комитета за Световно наследство чрез Фонд световно наследство за дейности и при условията, определени в Насоките за прилагане на Конвенцията за световно наследство;

- Засилване на сътрудничеството между органите на национално и местно ниво, населението и бизнеса като основни партньори в опазването и управлението на световната ценност, както и прилагане на подходящи форми на публично-частно партньорство между държавни или общински органи и частния бизнес за реализация на проекти с обществено значение, при поддържане на баланс между публичните и частните интереси в дейностите по проектиране, финансиране и реализация на консервация и реставрация на обекти на културното наследство в община Несебър, включително на сгради на народната архитектура;

- Реализиране на засиленото участие на местната общност в разработването, приемането и прилагането на Плана за опазване и управление на Старинен град Несебър, чрез представителство в Обществения съвет за закрила на културното наследство, провеждане на анкети, консултации, срещи, обществени обсъждания и др.;

- Провеждане на постоянен диалог на националните и местните публични власти с местното население с цел предоставяне на знания и засилване на чувствителността към стойностите на културното наследство и необходимостта от неговото опазване, както и за формиране на знания и умения за устойчивото му използване в общ интерес;

- Изграждане на достатъчен административен и експертен капацитет в специализираното звено към общинската администрация за опазване на Старинен град Несебър предвид ангажиментите на местно ниво по проследяване изпълнението на мерките и дейностите за постигане на целите, заложиени в ПОУ;

- Увеличаване на специализирания състав на музей „Старинен Несебър” и осигуряване на достатъчен експертен капацитет за изграждащия се в Обзор Археологически музей; постоянно повишаване на квалификацията на музейните специалисти чрез участието им в квалификационни курсове на местно, национално и международно ниво;

- Увеличаване на национално ниво на административния и експертния капацитет в Министерството на културата и в Националния институт за недвижимо културно наследство във връзка с ангажиментите по отношение на обектите на световното наследство, включително на Старинен град Несебър;

- Съвместно изпълнение от музей „Старинен Несебър“, училища, читалища, НПО, на препоръката на мисиите за разработване и прилагане на образователни програми за насърчаване на знанието и засилване на интереса към значимостта на културното наследство сред младите поколения;

- Създаване и провеждане на регулярен семинар извън туристическия сезон, насочен към местната общност за запознаване с миналото на града и значимостта на неговата история и наследство. Използване на различни атрактивни форми на представяне;
- Създаване на механизми за обучение, обмен на знания и провеждане на консултации между заинтересованите страни в областта на културното наследство и разработване на платформа за сътрудничество за споделяне на идеи, опит и добри практики на национално и международно ниво;

Приоритетно направление 2. Възстановяване в максимална степен на атрибутите, носещи изключителната световна стойност на Старинен град Несебър, включително на цялостното въздействие на традиционната връзка „историческа градска среда - крайбрежен културен пейзаж“ и нейните компоненти.

Стратегически цели 2.1.:

- 2.1.1.** Възстановяване и съхраняване в максимална степен (където е необходимо) на атрибутите на ИСС, интегритета и автентичността на Старинен град Несебър; *(в съответствие с препоръки на мисия за реактивен мониторинг 2018 г.);*
- 2.1.2.** Приоритизиране на дейностите по възстановяване и хармонизиране на традиционната връзка „исторически градски пейзаж – крайбрежен пейзаж“, обвързано с културния и природния потенциал на световната ценност и изява на многопластовото културно наследство; *(в съответствие с препоръки на мисията за реактивен мониторинг 2018 г.);*
- 2.1.3.** Отчитане на уникалните характеристики на историческия градски пейзаж и на крайбрежния пейзаж в процесите на устройствено планиране и инвестиционно проектиране. *(в съответствие с препоръки на мисиите за реактивен мониторинг 2018 и 2023 г.)*

Специфични цели 2.2.:

- 2.2.1.** Атрибутите на ИСС на световната ценност като свидетелство за културна идентичност и многообразие, „резултат от синтез на вековни културни човешки дейности“, *(критерий iv)*, „където многобройни цивилизации са оставили своите осезаеми следи“ *(критерий iii)*;
- 2.2.2.** Съхраняване и възстановяване на автентичността и интегритета на историческата градска среда, нейните традиционни характеристики и визуалния образ на Старинен град Несебър чрез инструментите на териториалноустройствената защита, определени в Закона за културното наследство;
- 2.2.3.** Създаване на среда, която насърчава и усилва културното многообразие, съхранява „духа на мястото“ и допринася за постигане на оптимален баланс между опазването на културното наследство и развитието на живия исторически град с фокус устойчивото използване на атрибутите на Изключителната световна стойност на Старинен град Несебър;
- 2.2.4.** Възвръщане и естетизиране на комплексните стойности на историческия градски пейзаж и морския пейзаж като синтез между застроената среда и пейзажната характеристика на крайбрежните зони с „уникалния крайбрежен релеф“, материални следи от хилядолетно човешко присъствие *(критерий iv)* и нематериално културно наследство;
- 2.2.5.** Вземане предвид при изготвяне на устройствени планове и инвестиционни проекти на приоритетното значение на контакта на исторически утвърдилата се урбанистична тъкан и крайбрежните зони на полуострова с основния компонент на пейзажа – морето, при

прилагане принципите на интегрираната консервация и подхода към историческия градски пейзаж в по-широк обхват;

- 2.2.6.** Преодоляване на негативните въздействия върху историческия градски пейзаж и морския пейзаж от проведените брегоукрепителни мероприятия, частичното застрояване на новопридобитите от морето територии и нехармонични съвременни намеси на територията на полуострова, довели до промени в общата конфигурация на полуострова и крайбрежните зони;

Мерки и дейности 2.3.

- Определяне на зоните с най-значим принос за ИСС на обекта на световното наследство въз основа на анализ и оценка на техните качества и актуализиране на предписанията за опазване с определяне на необходимите и допустимите дейности за тези зони.
- Идентифициране при провеждане на периодичен мониторинг на съществуващи и потенциални заплахи за територии със забележителни културни ценности, носители на ИСС на Старинен град Несебър, определящи градската идентичност и многообразие и дефиниране на мерки за тяхното възстановяване и съхраняване;
- Определяне в режимите за опазване на Старинен град Несебър на предписания за опазване за всеки от атрибутите, идентифицирани в Ретроспективната декларация за изключителна световна стойност;
- Възвръщане (където са нарушени) и поддържане на интегритета и образната автентичност на историческата градска среда и крайбрежните зони, въз основа на работни устройствени планове със силуети към Подробния устройствен план навсякъде, където намесите са обратими или частично обратими;
- Разработване и прилагане като част от Консервационен план на програма за проектиране и реализация на консервация, реставрация и социализация на археологически недвижими културни ценности, средновековни църкви и сгради на народната архитектура с променена вследствие на лоша поддръжка, непрофесионални или незаконни намеси образна автентичност, както и за хармонизиране и естетизация на тяхната среда;
- Определяне на индивидуални предписания за опазване на единичните недвижими културни ценности на територията на Старинен град Несебър, които не принадлежат към определените с РДИСС ключови атрибути, но със своите индивидуални качества, местоположение, историческо и културно значение, подкрепят автентичността и интегритета на историческата среда и допълват ИСС на световната ценност (чешма при Старата митрополия; вятърните мелници на полуострова и на провлака; баня);
- Внасяне в Центъра за световно наследство за разглеждане от консултативните органи на Комитета за световно наследство на предложение за минимална промяна на границите на охранителната зона на световната ценност на материка с включване в тези граници на цялата територия като *«функционално неразделна и съществена част от атрибута «осезаеми следи от многобройни цивилизации» (доклад на мисията за реактивен мониторинг 2023 г.)* при отчитане на влезлите в сила предписания за неговото опазване и прилагане на принципите на интегрираната консервация и подхода към историческия градски пейзаж;
- Развитие в границите на Старинен град Несебър и охранителната му зона, въз основа на

влезли в сила проекти, на дейности за градско обзавеждане, за усилване на изявата на многообразието от исторически пластове (*следи от многобройни цивилизации*) като атрибут на ИСС и експониране на археологически обекти, поддръжане на автентична историческа среда със средновековни църкви, възрожденска архитектура и повишено качество на преживяване в исторически утвърдилите се публични пространства на територията на полуострова и на крайбрежните територии с уникалния крайбрежен релеф;

- Създаване на специализирана схема за оформяне на зелената система в границите на ценността и на охранителната ѝ зона с предвиждане на увеличаване на обществените озеленени площи и създаване на възможности (където е приложимо) за осигуряване на визуални коридори от полуострова към морето, като основа за изготвяне на проекти за благоустрояване и озеленяване;
- Разработване и прилагане на проекти за обзавеждане на обществените пространства и за рехабилитация на бреговата линия на полуострова като регулация до изготвяне на Подробния устройствен план за Старинен град Несебър и охранителната му зона, и включването им впоследствие като част от самия план;
- Разработване и одобряване на план за възстановяване на историческия градски пейзаж на полуострова и изява на богатата му културна стратификация, определяща неговата идентичност и многообразие при прилагане принципите на интегрираната консервация;
- Разширяване на обхвата на нематериалното културно наследство като елемент на историческия градски пейзаж и морския пейзаж в по-широк контекст, *„свързан с многообразието и идентичността*, чрез поддръжане на основния съхранен традиционен занаят – риболовът, както и чрез програма за популяризиране на откритите в някои от несебърските църкви изображения на плавателни съдове, като извор на познание за светогледа и поминъка на населението, корабоплаването и корабостроителните традиции, които дават нови перспективи за връзката между Старинен град Несебър и морския пейзаж;
- Изявяване на характеристиките на нематериалните стойности на историческия градски пейзаж като част от по-широкия градски контекст при провеждане на различни прояви и събития, празници, литийни шествия и др. в традиционните пространства на територията на полуострова и по крайбрежието (на пристанищата), хвърляне на венци от кораби в морето (на Никулден), както и при осъществяването на морските маршрути.
- Приоритетно включване в Общия устройствен план на Община Несебър на предвиждания за възстановяване и опазване на ИСС на световната ценност и свързаните с нея стойностни характеристики на историческия градски пейзаж и на морския пейзаж;
- Разработване и приемане на план за възстановяването на бреговата линия на материка в рамките на охранителната зона на ценността, с цел предотвратяване на евентуални негативни влияния върху ландшафта;
- Разработване на план за възстановяване на крайбрежната градска зона на материка
- Разработване на стратегия за възстановяване на околното морско крайбрежие, въз основа на дългосрочни предвиждания на Общия устройствен план на общината и Подробния устройствен план на Старинен град Несебър и охранителната му зона;
- Осъществяване на периодичен мониторинг на състоянието на брегоукрепителните

съоръжения и на подпорните стени по скатове на полуострова в зоните, застрашени от свлачищни и срутищни процеси и предписване на необходимите мерки за редуциране или предотвратяване на негативни последици

- Изработване и реализиране на проекти за възстановяване идентичността на крайбрежната територия чрез предвиждане на естетизиране на подпорните стени на скатове и озеленяването им с подходяща растителност, подходящо озеленяване на крайбрежната алея, подмяна на настилки, художествено осветление и т.н. Проектите за укрепване на скатове, когато такова е наложително, следва да отчитат морфологията на терена и резултатите от археологическите проучвания, а укрепителните съоръжения функционално, структурно и архитектурно да се интегрират в контекста на античния град.

Приоритетно направление 3: Опазване, управление и популяризиране на археологическото наследство под вода

Стратегически цели 3.1.:

- 3.1.1. Вземане предвид на археологическото наследство в акваторията на Старинен град Несебър и Община Несебър във всички области на опазване, управление и планиране; (*Решение 45 СОМ 8В.70 на КСН*)
- 3.1.2. Усилване на капацитета и на сътрудничеството в областта на археологическото наследство под вода; (*в съответствие с препоръка на консултативната мисия 2017 и Решение 5 СОМ 8В.70 на КСН*);
- 3.1.3. Проучване, интерпретиране, популяризиране и социализация на археологическото наследство под вода в границите и охранителната зона на световната ценност и в по-широк обхват; (*в съответствие с препоръка на консултативна мисия 2017 и Решение 45 СОМ 8В.70 на КСН*);
- 3.1.4. Задълбочаване и координиране на взаимодействието между Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство (1972), Конвенцията за опазване на подводното културно наследство (2001) и Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство (2003) на територията и в акваторията на Старинен град Несебър и община Несебър.

Специфични цели 3.2.:

- 3.2.1. Установяване на механизми за управление и устойчиво развитие на археологическото наследство в акваторията на Старинен град Несебър; (*в съответствие с препоръка на консултативна мисия 2017 г.*)
- 3.2.2. Постигане на координация между опазването и устойчивото развитие на археологическото наследство под вода с предвижданията на Общия устройствен план на община Несебър и Подробния устройствен план на Старинен град Несебър и охранителната му зона;
- 3.2.3. Укрепване на институционалния, експертния и финансовия капацитет в дейностите по опазване на археологическото наследство под вода (*в съответствие с препоръка на консултативната мисия 2017 и Решение 5 СОМ 8В.70 на КСН*);
- 3.2.4. Формиране на мрежа от партньори на национално и международно ниво, основана на общото разбиране за стойностите на археологическото наследство под вода;
- 3.2.5. Задълбочаване на дейностите по проучване, документиране и опазване на археологическото

наследство в акваторията на Старинен град Несебър в границите на световната ценност и в охранителната зона, както и извън нея; *(в съответствие с препоръка на консултативна мисия 2017 и Решение 45 COM 8B.70 на КСН)*;

3.2.6. Развиване на възможностите за осъществяване на достъпност на обществеността до археологическите обекти под вода и за тяхното представяне, интерпретиране и популяризиране; *(в съответствие с препоръка на консултативна мисия 2017 и Решение 45 COM 8B.70 на КСН)*;

3.2.7. Повишаване на чувствителността, съпричастността и осъзнаването от местното население и посетителите на Старинен град Несебър на високата значимост на археологическото наследство под вода като част от световното културно наследство;

3.2.8. Разширяване на познанието, съхраняване и устойчиво развитие на традиционните от дълбока древност занаяти, свързани с морето; *(в съответствие с препоръка на мисиите от 2017 и 2018 г. и Решение 45 COM 8B.70 на КСН)*

Мерки и дейности 3.3.:

➤ Включване в Координационния орган от високо ниво на дейностите по прилагане на ПОУ на световната ценност и в работната група към него на представители на Центъра за подводна археология (бъдещ категория 2 институт под егидата на ЮНЕСКО за опазване на подводното културно наследство), НАИМ при БАН и други компетентни в тази област институти и организации;

➤ Включване на представители на ЦПА (бъдещ категория 2 институт за опазване на подводното културно наследство) и НАИМ при БАН в предвидения в Приоритетно направление 1 Консултативен съвет към кмета и Общинския съвет на Община Несебър по въпроси, свързани с изпълнението на мерките и дейностите, засягащи археологическото наследство под вода залежали в ПОУ.

➤ Възлагане и изготвяне като част от Подробния устройствен план на Старинен град Несебър на план за възстановяване на бреговата линия на полуострова, съобразен с предписанията за опазване на частта от акваторията, включена в охранителната зона на световната ценност и на план за възстановяване на крайбрежната зона на полуострова, съобразен с изискванията от предписанията за опазване на частта от акваторията, включена в границите на ценността, за забрана на ново строителство, с изключение на изграждане на инфраструктура, свързана със защитата на археологическите недвижими културни ценности или за минимално необходимото осигуряване на достъп.

➤ Изготвяне на Оценки на въздействието върху археологическото наследство в акваторията на Старинен град Несебър при всяка устройствена инициатива или инвестиционен проект, засягащи бреговата ивица и акваторията на световната ценност;

➤ Определяне на мерки за минимизиране на въздействията върху потопените останки в съответствие с чл. 5 от Конвенцията от 2001 г.

➤ Създаване на програма за изграждане на капацитет в сътрудничество с ЮНЕСКО и неговите партньори за подобряване на идентифицирането, оценката, изследването и опазването на подводното културно наследство;

- Организиране от бъдещия категория 2 институт под егидата на ЮНЕСКО за подводното наследство на курсове и школи по подводна археология и свързаните с нея научни дисциплини;

- Задълбочаване на сътрудничеството със STAB, ICUCH (International Committee on the Underwater Cultural Heritage) и ICCROM при разработването на мерки за опазване и социализация на подводното културно наследство;

- Осъществяване на партньорство с категория 2 институт под егидата на ЮНЕСКО за подводното наследство, с НАИМ при БАН, с музей „Старинен Несебър” и с други участници в процесите на проучване, опазване, представяне и популяризиране на археологическото наследство в акваторията на Старинен град Несебър и охранителната му зона;

- Разширяване на изследователската програма на Центъра за подводна археология (бъдещ институт за подводно наследство под егидата на ЮНЕСКО) за проучване и документиране на археологическото наследство под вода на Старинен град Несебър като неразделна част от разработването на националния инвентар на подводното културно наследство в съответствие с Конвенцията от 2001 г. при спазване на Правилата на Приложението към нея;

- Прилагане на програма за проучване, консервация и подобряване на състоянието и средата на подводните археологически останки на Старинен град Несебър, възлагане, изготвяне и реализиране на проекти;

- Включване към програмата за превенция на риска необходимостта от отчитане на климатичните промени, които освен повишаване на равнището и температурата на водата водят и до тежки валежи и наводнения, които представляват заплаха за заливане на протока на Старинен град Несебър и откъсването на жителите му.

- Организиране на подводен туризъм и осигуряване на достъп до подводните културни ценности чрез „морски археологически маршрути” и чрез различни класически и иновативни методи за представяне и интерпретиране;

- Осъществяване на методическо ръководство от Центъра за подводна археология при поддръжката, маркирането, почистването, означаването на вече одобрени маршрути от МК след съгласуване с компетентния орган по околна среда МОСВ/РИОСВ;

- Популяризиране на разкритите под вода археологически обекти и структури чрез изложби с включване на виртуални реалности, добавени реалности, виртуални турове, чрез публикации и представяне на конференции и публични събития, чрез научно-популярни филми и представяне в медиите;

- Създаване на музейна експозиция, представяща подводното културно наследство на Несебър и Черно море;

- Включване на археологическото наследство под вода в организациите от Община Несебър и музей „Старинен Несебър” със съдействието на научни институти, организации и НПО образователни програми за засилване на интереса към стойностите на световното културното наследство и необходимостта от неговото опазване;

- Провеждане на информационни кампании и други форми за представяне и интерпретиране на историческото развитие на полуострова, включително на урбанистичната структура - атрибут на ИСС, голяма част от която с течение на времето е потънала в морето като разкритите под водата архитектурни елементи и археологически структури притежават висока културна, научна и историческа стойност;

- Предвиждане на мерки за консервация на всички изображения на плавателни съдове, разкрити в църквите в Несебър, с цел избягване на унищожаването на самите изображения и стенописите, върху които те се намират, като част от ангажиментите на България за опазване на световното наследство;
- Продължаване на Програмата за документиране на графитите в несебърските църкви, публикуването им в каталози (корпус от графити от Несебър) и тяхната дигитализация, както и представянето и популяризирането на изображенията като важен извор на познание за поминъка на населението и традициите в корабостроенето и корабоплаването;
- Продължаване и задълбочаване на дейностите на Община Несебър, свързани с подпомагане и поддържане на рибарските практики и на съпътстващи дейности и празници като живата традиция на честването на Никулден, както и чрез съвременна интерпретация от музей „Старинен Несебър” на пренасяната от поколение на поколение страст към рибарството, лодкостроенето, мореплаването.

Приоритетно направление 4: Културното наследство – ресурс за развитие на целогодишен устойчив отговорен туризъм и на културни и творчески индустрии. Възраждане на традиционни функции, практики и занаяти. Популяризиране.

Стратегически цели 4.1.:

- 4.1.1.** Изграждане на система за ефективно и отговорно развитие и управление на туризма и устойчиво използване на световната културна ценност с фокус върху защитата и изявата на всички аспекти на културното наследство на Старинен град Несебър и на неговата ИСС; *(в съответствие с препоръките на мисията за реактивен мониторинг 2018 г.);*
- 4.1.2.** Културният туризъм като средство за опазване, популяризиране и стимулиране интереса към културното наследство на Старинен град Несебър и за подпомагане развитието на местния бизнес и на жизнена среда с културна идентичност, традиции, и повишено благосъстояние на местното население; *(в съответствие с препоръки на мисии 2017 и 2018 г.);*
- 4.1.3.** Културните и творческите индустрии, основани на културните ценности - стимул за трудова заетост, икономически растеж и социално сближаване на местната общност;
- 4.1.4.** Възраждане на многообразието от форми на нематериалното културно наследство и съвременно представяне на движимото културно наследство при засилване на тяхната роля в опазването, популяризирането и интерпретирането на културните ценности на Старинен град Несебър; *(в съответствие с препоръки на мисиите 2017 и 2018 г.).*

Специфични цели 4.2.:

- 4.2.1.** Преориентиране на неконтролирания сезонен туризъм към отговорен икономически ефективен целогодишен туризъм, насочен към минимизиране натиска върху наследството и утвърждаване на световната ценност като място за устойчиво развитие на културен туризъм от високо качество, дългосрочно съхраняване на автентичността и атрибутите на ИСС; *(в съответствие с препоръки на мисии 2017 и 2018 г.);*
- 4.2.2.** Управление на туризма като интегрална част от общата система на управление и опазване на световната ценност; *(в съответствие с препоръките на мисията за реактивен мониторинг 2018 г.);*

- 4.2.3. Интегриране на културния туризъм с други видове туризъм; *(в съответствие с препоръки на мисию 2017 и 2018 г.);*
-
- 4.2.4. Преодоляване на недостатъчния капацитет на местно ниво и осъществяване на партньорство в областта на културния и алтернативните видове туризъм;
-
- 4.2.5. Популяризиране на културното наследство на световната ценност и на културните ценности на територията и в акваторията на Община Несебър с всички съвременни средства и с участието на всички партньори;
-
- 4.2.6. Повишаване на качествата на туристическата инфраструктура и на обслужващите функции в сферата на туризма с респект към уникалното културно наследство; природната среда и морския пейзаж; *(в съответствие с препоръки на мисиите от 2017 и 2018 г.);*
-
- 4.2.7. Осъзнаване на потенциала на културното наследство като ресурс за постигане на икономическа ефективност за местния бизнес в Старинен град Несебър чрез инструментите на културния туризъм при съхраняване на уникалните характеристики на културните ценности;
-
- 4.2.8. Въвеждане на иновационни процеси в развитието на Старинен град Несебър като културна туристическа дестинация и програмиране на дейности за насърчаване на гражданското общество за социално включване чрез културните и творческите индустрии, основаващи се на местното творческо многообразие от архитектура, изкуства, традиционни занаяти и производства; *(в съответствие с препоръки на мисию 2017 и 2018 г.);*
-
- 4.2.9. Засилване на взаимодействието между местните власти, бизнеса, образователните институции и творците като ключов фактор за устойчивото развитие на сектора на културните и творческите индустрии;
-
- 4.2.10. Създаване на туристически продукти, резултат от обвързване на нематериалното с материалното културно наследство;
-
- 4.2.11. Стимулиране на възраждане на традиционни местни занаяти, производства и умения, празници и обичаи, на територията на световната ценност, град Несебър и общината; *(в съответствие с препоръки на мисию 2017 и 2018 г.).*

Мерки и дейности 4.3.:

- Прилагане на мерки и дейности за развитие на културния туризъм на територията и в акваторията на световната ценност и на общината при координиране на предвижданията на ИПВГР на община Несебър (2024-2027), Стратегията за културното наследство на Община Несебър (2023-2032) и ПОУ в тази област и при вземане предвид на изключителния потенциал на Старинен град Несебър за целогодишен културен туризъм;

- Приоритизиране на защитата и опазването на културното наследство, неговата автентичност и интегритет при планирането и управлението на културния туризъм, в съответствие с Принципите, определени в Международната харта на ИКОМОС за туризъм в областта на културното наследство (2022 г.);

- Създаване и поддържане на система за регулиране на посетителския поток на територията на световната ценност и интегриране в Плана за опазване и управление на Старинен град Несебър;

-
- Провеждане на периодичен мониторинг и поддържане на система за измерване на икономическите и социокултурните въздействия на туризма в Старинен град Несебър и Община Несебър;
-
- Стимулиране на туристическия интерес и използване на туристическите ресурси при засилена роля на целогодишен събитиеен туризъм - научни и културни прояви, ателиета и работилници с местно, регионално, национално и международно участие и реализирането им в музейните и в други културни пространства на територията на полуострова;
-
- В управлението на туризма на национално и местно ниво като част от управлението на световната ценност се включват представители на министерства, съответните отдели от общинската администрация, институти, организации, професионални сдружения с компетенции в тази област;
-
- Представители на съответните институции и организации се включват и в предложения Консултативен съвет към кмета и общинския съвет при обсъждане на въпроси, свързани с туризма;
-
- Общинският съвет на Община Несебър приема програма за развитие на туризма на територията на общината в съответствие с изискванията на Закона за туризма при приоритизиране на съхранението на културното наследство на Старинен град Несебър;
-
- Приоритетно развитие на културния туризъм на територията на световната ценност при интегрирането му с други видове туризъм (природен, екотуризм, морски, ваканционен, религиозен, подводен, събитиеен, конгресен, кулинарен и т.н.) в по-широкия териториален и природен контекст на Старинен град Несебър;
-
- Съчетание на културния туризъм на територията на полуострова с подводен туризъм в неговата акватория, съсредоточени върху опознаването на културното наследство на световната ценност на суша и под вода;
-
- Прилагане на възможностите за комбиниране на културния туризъм на Старинен град Несебър в туристически пакети с наблизо разположените защитени територии и зони от Натура 2000, обявени съгласно екологичното законодателство, както и с курортните комплекси и балнеологични центрове;
-
- Засилване на партньорството между туроператори, експерти и екскурзоводи, специализирани в областта на културното наследство, с оглед повишаване на техния капацитет и насърчаване на интереса на туристите и посетителите на Старинен град Несебър и на другите недвижими културни ценности на територията на общината към богатството и многообразието на това наследство;
-
- Организиране от Община Несебър и музей „Старинен Несебър” със съдействието на НПО, професионални сдружения и културни институти на обучителни програми и курсове за екскурзоводско обслужване и за специализирани кадри, приоритетно от местното население за културен и за алтернативни видове туризъм (религиозен, фестивален, спортен, здравен, екологичен и др.);
-
- Повишаване ролята на музей „Старинен Несебър” за проучването, представянето, интерпретацията и популяризирането на местно, национално и международно ниво (изложения, изложби, виртуални реалности, турове и презентации, екскурзоводски беседи, публикации, научни конференции, семинари и други) на материалното и нематериалното

културно наследство на световната културна ценност и на културното наследство на общината, както и за управлението, поддържането и ползването на средновековните църкви;

- Реализиране на програма за дигитализация на културното наследство на Старинен град Несебър и на културните ценности на територията на общината, поддържане на отворена информационна система;
- Осигуряване на достъпна среда до културните ценности на територията на Старинен град Несебър, включително за хора с увреждания и със специални нужди, както и в по-широк контекст на територията и в акваторията на общината при изработване на индивидуални проекти. За подводното културно наследство достъпът се осигурява въз основа на морски туристически маршрути;
- Поддържане на съществуващите тематични маршрути, доизграждане на маршрут „Духовен път” и създаване на нови, предвидени в Интегрирания план за възстановяване и развитие на Община Несебър, свързващи обекти на материалното и нематериалното културно наследство, включително на подводното наследство и обвързването им с културни маршрути в по-широк обхват;
- Популяризиране на „Старинен град Несебър” като част от мрежата на историческите градове – Световно наследство (Организация на градовете в Списъка на Световното наследство – ОУНС);
- Провеждане на дейности на национално и местно ниво по промотиране и брандиране на Старинен град Несебър като световна туристическа дестинация;
- Създаване и функциониране на достатъчен брой туристически информационни центрове, разположени на лесно достъпни комуникативни места за информационното обслужване на туристите, включително относно обектите на културното наследство и тематичните маршрути; прилагане на дигитални системи за информация и насочване на посетители;
- Участие на гражданското общество в сътрудничество с местните власти, музей „Старинен Несебър”, читалищата и НПО в процесите на популяризиране на културното наследство на Старинен град Несебър и община Несебър чрез представяне на традиционни местни производства, конкурси за културни и художествени проекти, творчески дейности, образователни и културни дейности и др;
- Привличане на интереса на международни медии/туроператори и др. към материалното (недвижимо и движимо) и нематериалното културно наследство на Старинен град Несебър, неговото популяризиране и създаване на възможности за обмен на знания и опит;
- Насърчаване на икономическото развитие и преодоляване на сезонния характер на трудовата заетост на местното население чрез подобряване на качеството на туристическата инфраструктура, предоставяне на достъпни и качествени публични услуги и на тематично ориентирани допълнителни услуги в сферата на културния туризъм на територията на полуострова, свързани с опазването, представянето, поддържането и използването на недвижимите културни ценности;
- Прилагане на мерки за постигане на положителен ефект върху културния туризъм и местната икономика, чрез използване на недвижимите културни ценности на Старинен град Несебър за съобразени с уникалните им качества публични функции без заплахата за стойностните им характеристики (адаптиране на сгради на народната архитектура в къщи за гости и в бутикови

хотели като местен туристически продукт, носещ атмосферата на историческата градска среда и несебърската къща; традиционни заведения за хранене, предлагащи местна кухня и морска кулинария; продажба на местни продукти и произведения на традиционни занаяти и изкуства, включително тяхна съвременна интерпретация);

- Засилване на интереса на туристите към местни продукти чрез разработване на механизми за привличане на инвестиции за насърчаване на местен бизнес, насочен към традиционни производства, предлагащи продукти с високо качество, организиране на подпомагащи бизнеса събития извън туристическия сезон и осигуряване на повече работни места;
- Разработване и прилагане на програма за стимулиране на публично-частно партньорство между община, музеи и бизнес, насочена към реализиране на културни продукти, съвместими с историческата среда и подкрепяща местния бизнес за търговски дейности и услуги, тематично свързани с историята и културното наследство на световната ценност;
- Съхраняване, популяризиране и поддържане на жизнеността на градските традиции, празници, ритуали, обичаи, местен фолклор като автентичен израз на културна идентичност, обогатяващи културния туристически продукт с познание, преживяване и емоция;
- Допринасяне на културните и творческите индустрии за представянето на уникалния характер на Старинен град Несебър като дестинация за културен туризъм, развитие на местната икономика и увеличаване на трудовата заетост чрез включване на местните общности като носители на автентично културно съдържание и създаване на преживявания, базирани на културните ценности (дизайн, занаятчийство, дигитални изкуства, интерпретацията на наследството чрез артистични намеси, интерактивни изложби, приложения, мултимедийни разкази);
- Разработване на програма за подкрепа на развитието на културните и творческите индустрии, базиращи дейността си на материалното и нематериалното културно наследство с приоритетното участие на местното население, включваща осигуряване на творчески пространства, достъп до знания и умения, създаване на среда за съвместна работа в мрежа по конкретни проекти, както и финансиране по национални и европейски програми (Национален фонд „Култура”, общински фонд „Култура”, „Творческа Европа” и т.н.)
- Осъществяване на междусекторно партньорство (наследство, творчество, образование, икономическо развитие) и обмяна на опит в областта на културните и творческите индустрии чрез участие в национални и международни мрежи към програмите Creative Cities, Creative Europe, Europeana, ENCATC (European Network on Cultural Management and Policy), World Crafts Council и др.;
- Ползване на адаптирани сгради – недвижими културни ценности собственост на Община Несебър като културни центрове за креативни и творчески индустрии при съхраняване на техните архитектурни и исторически характеристики;
- Адаптиране на недвижими културни ценности за привлекателни, съвместими с тяхното опазване публични функции, обслужващи туризма, в съчетание с нематериални културни ценности и съвременни изкуства;
- Осигуряване на условия от Община Несебър и музей „Старинен Несебър” за представяне на продукти на местни производства, както и на демонстрации на местни занаяти и умения в откритите обществени исторически пространства с разположените около тях недвижими културни ценности, в крайбрежните зони и в акваторията (риболов);

- Разработване на програма за подпомагане на читалищата в тяхната дейност по съхраняване и предаване на бъдещите поколения на местните обичаи и традиции;
- Организиране от община Несебър съвместно с музей „Старинен Несебър” и със съдействието на професионални сдружения, творчески съюзи, висши училища и НПО на програми за специализирано професионално обучение в областта на традиционните строителни занаяти, техники и технологии, свързани с Несебърската къща; (каменна зидария, фугировки, покривни покрития, дървени фасадни обшивки, дограма и т.н.).

Приоритетно направление 5: Живият исторически град – по-добро място за обитаване, работа, учене и посещение. Устойчиво развитие на градските функционални системи.

Стратегически цели 5.1.:

- 5.1.1. Културното наследство като стимул за постигане на положителен ефект върху икономическото и социалното развитие на Старинен град Несебър с особено внимание към неговата уникалност като исторически град – световно наследство и развиващ се жив градски организъм; *(в съответствие с препоръки на мисиите 2017 и 2018 г.);*
- 5.1.2. Устойчиво и координирано развитие на съхранени традиционни функции и на съвместими с изключителната световна стойност на Старинен град Несебър съвременни градски функционални системи; *(в съответствие с препоръки на мисиите 2017 и 2018 г.).*

Специфични цели 5.2.:

- 5.2.1. Устойчиво използване на многопластовото културно наследство на Старинен град Несебър като ресурс за социално развитие и изява на функционалното многообразие и културна идентичност на историческата градска среда на световната ценност;
- 5.2.2. Утвърждаване на световната ценност като място с висок жизнен стандарт, възможности за обучение и професионално развитие, целогодишна активност и трудова заетост на местното население;
- 5.2.3. Постигане на оптимален баланс между условията на съвременно обитаване на градската среда и изискванията за опазване на ценността при взаимнообвързаност на традиционните и съвременните, съвместими с нейната ИСС културни, икономически и социални функции, чрез метода на интегрираната консервация;
- 5.2.4. Възраждане, поддържане и разширяване на обхвата на традиционни, включително свързани с нематериалното културно наследство функции на територията и в акваторията на Старинен град Несебър и развитие на градски системи, отговарящи на съвременните изисквания за качество на живот и използване на средата, обусловени най-вече от културния туризъм и отдиha

Мерки и дейности 5.3.

- Развитие на културната и образователната дейност чрез разширяване и обновяване на музейната мрежа и прилагане на нови методи, техники и технологии за представяне и интерпретация на многообразието от културни ценности на територията и в акваторията на Старинен град Несебър и в по-широк обхват:
  - Изграждане на подземен археологически музей (като разширение към Археологически

музей „Старинен Несебър”) с цел експониране на открито и/или в музейна среда на най-запазените и ценни цистови гробни съоръжения и създаване на паркова среда;

- Осъществяване на инициативата на Община Несебър за изграждане на Музей на рибарството на територията на гр. Несебър;
- Приключване на работата по изграждане Археологически музей в гр. Обзор, Община Несебър, изработване на иновативен експозиционен план и представяне на богатото археологическо наследство на града;
- Обновяване на постоянните и създаване на нови експозиции в музейните обекти;

➤ Включване в годишния културен календар на община Несебър на дейности и събития, привличащи целогодишно интереса и участието на местните жители, жителите на страната и региона, както и целеви групи;

➤ Разширяване на културните и социалните функции на територията на Старинен град Несебър чрез ползване на пространствата около и в средновековните църкви и други открити традиционни публични пространства за културно изявяване (експозиции, свързани с историята на Старинен Несебър; представяне на книги и на традиционни и съвременни изкуства; изнасяне на концерти и театрални постановки, демонстрация на традиционни занаяти);

➤ Реализиране съвместно с общината, собствениците и бизнеса на консервация, реставрация, адаптиране и социализация на недвижими културни ценности за съвместими с техните характеристики и значимост публични функции, свързани с интерпретацията и представянето на многопластовото културното наследство на Старинен град Несебър, художественото творчество и съвременните изкуства (галерии, обучителни центрове, интерпретативни центрове с интерактивни формати, ателиета и работилници - в сгради НКЦ общинска собственост или с предоставени права за управление на музей „Старинен Несебър”, смесена или частна собственост);

➤ Подобряване качествата на обслужващата инфраструктура и увеличаване на работните места, включително при условията на публично-частно партньорство, чрез използване от местното население на недвижими културни ценности или части от тях за традиционни и съвременни, съвместими с техните стойностни характеристики обслужващи функции и интегрирането им в социо-културното пространство на историческата градска тъкан;

➤ Разработване на програма за насърчаване чрез определяне на възможни стимули за местния бизнес на развитието на дейности, свързани с увеличаване на трудовата заетост на местното население в малки традиционни местни производства, търговия, места за настаняване и за хранене (включително във възрожденски сгради), културен туризъм, строителство;

➤ Увеличаване на възможностите за професионално развитие и трудова заетост на местното население въз основа на краткосрочни и дългосрочни професионални курсове, насочени към усвояване, квалификация и упражняване на професии с отношение към културното наследство (поддръжка на недвижими културни ценности в добро състояние, включително на археологически обекти; представяне; популяризиране; работа в информационни центрове; участие в консервационни и реставрационни дейности при условията на чл.164 от Закона за културното наследство)

➤ Разработване и прилагане на програма за финансово и техническо подпомагане на собственици на сгради на народната архитектура от национално и от местно значение в дейностите по укрепване, поддръжка, консервация и реставрация, подпомагаща

съхраняването на преобладаващата на полуострова жилищна функция и повишаване комфорта на обитаване на местното население;

-
- Разработване и прилагане на програма за икономическо подпомагане и стимулиране на адаптирането на сгради на народната архитектура за къщи за отпих, квартири и стаи под наем, които представят местния бит и култура, съхраняват и предлагат традиционна за Несебърската къща обстановка;
-
- Определяне на конкретни мерки като част от Консервационен план за хармонизиране и естетизиране на законно изградени, но нехармониращи с характеристиките на „народната архитектура на градския ансамбъл” жилищни сгради и дефиниране на възможни стимули за собствениците в тази насока;
-
- Повишаване на качеството на обектите за обществено обслужване при прилагане на предписанията за опазване за съответната зона (хармонизирано с историческата среда фасадно оформление, включително идентификационни надписи и реклами) и запазване на традиционните търговски обекти в приземните етажи на сгради – недвижими културни ценности при възстановяване на архитектурния им облик, където е променен, въз основа на индивидуална оценка и конкретен проект за всеки отделен случай;
-
- Разширяване на познавателните функции на културния туризъм, свързани с морето, чрез разгръщане потенциала на археологическото наследство под вода за реализиране на морски и подводни туристически маршрути, както и чрез представяне на безценните сведения за живота на населението, корабоплаването и корабостроителните традиции, получени от разкритите в несебърските църкви графити на кораби; участие в ежегодния рибен фестивал „Есенни пасажи”; продажба на улова на определените за това места на крайбрежието;
-
- Осмисляне ползването за подходящи обществени функции (отпих, пристанищни) на крайбрежните територии в границине на Старинен град Несебър и охранителната му зона въз основа на планове и проекти, включително за възстановяване идентичността на крайбрежната зона (естетизиране на подпорните стени на скатовете, подходящо озеленяване на крайбрежната алея, подмяна на настилки, художествено осветление и т.н.);
-
- Осъществяване на устойчиво развитие на транспортно-комуникационната инфраструктура (управление на трафик, достъп, паркиране) на територията на полуострова и в охранителната зона на материка, в полза на съхраняване и подкрепа на атрибутите на Изключителната световна стойност на Старинен град Несебър чрез:
    - продължаване прилагането на ограничителен режим в границите на световната ценност по отношение достъпа, движението и престоя на моторни превозни средства при засилване на контрола по изпълнението му;
    - спиране в приемната зона на Старинен град Несебър само на градските автобуси;
    - утвърждаване на разпоредби и инсталиране на устройства, които предотвратяват автомобилния трафик и паркирането в чувствителни зони (в близост до църкви, в тесни улички с типични градски къщи и по крайбрежни алеи);
    - предвиждане на възможности за постепенно намаляване броя на местата за паркиране на територията на полуострова и осигуряване на алтернативни паркинги извън него в близост до провлака.

11.5. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРИОРИТЕТИТЕ И ЦЕЛИТЕ, ЗАЛОЖЕНИ В СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА ЗА СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР (2025–2044 Г.)

Постигане на Глобалния приоритет за устойчиво, съвместимо и справедливо развитие на културното наследство на Старинен град Несебър и опазване на неговата ИСС.

Приоритетно направление 1:

Очаквани резултати: Засилена защита и управление

- Стабилна и добре координирана система за опазване и управление на културното наследство на Античния град, с усъвършенствани правни разпоредби и засилен институционален, експертен и ресурсен капацитет, гарантиращ съхранение на изключителната световна стойност и на нейните атрибути;
- Дълготрайност и изява на качествата на културните ценности, ефективно прилагане на стратегическите и устройствени документи, засилено сътрудничество между заинтересованите страни и информирано вземане на решения относно развитието на града.

Приоритетно направление 2:

Очаквани резултати: Възстановени в максимална степен ИСС и връзка между историческото урбанистично, крайбрежно и морско пространство

- Съхранени атрибути на ИСС и засилено въздействие на историческата градска среда, крайбрежната територия и акваторията като хармонично свързан културен пейзаж с високи естетически качества;
- Постигнато единство между застроена среда и природа, недвижими и движими културни ценности, материални следи от хилядолетно човешко присъствие и нематериално културно наследство.

Приоритетно направление 3:

Очаквани резултати: Засилена проучвателска дейност, опазване и интерпретация на археологическото наследство под вода

- Повишени знания и оценяване на археологическото наследство под вода на Несебър, усъвършенствани консервационни практики и потенциал за обществен достъп;
- Съхраняване на културните ценности под вода, принос към Националния регистър на подводното културно наследство и възможности за уникално туристическо изживяване.

Приоритетно направление 4:

Очаквани резултати: Културното наследство за устойчив туризъм

- Развит целогодишен културен туризъм, базиращ се на интереса към изключителната световна стойност на Старинен град Несебър, при прилагане на отговорни културни практики с повишена роля / изявяване на нематериалното културно наследство;

- Икономически растеж, насърчаващ развитието на историческия град, при повишено съзнание за потенциала на културното наследство, усъвършенствана туристическа инфраструктура и ангажиране на местната общност.

Приоритетно направление 5:

Очаквани резултати: Жив исторически град

- Процъфтяващ исторически град, предлагащ високо качество на живот при осигуряване на устойчиво развитие на системите обитаване, култура, труд, отдих, спорт;
- Подобрени икономически възможности, повишена трудова заетост, привлекателна културна среда за местната общност и посетителите.

Чрез постигането на тези очаквани резултати във всички приоритетни области, Старинен град Несебър може да гарантира дълготрайно опазване на културното си наследство и неговата изключителна световна стойност, ползвайки същевременно неговия потенциал като ресурс за устойчиво икономическо, културно и социално развитие на историческия, но жив градски организъм.